

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zdravotně sociální fakulta

TRESTNÁ ČINNOST MLADISTVÝCH PACHATELŮ

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

JUDr. Vladimíra Hájková

Autor práce:

Kateřina Zborníková

2010

Abstrakt

Teoretická část práce je zaměřena na vysvětlení pojmů, včetně vymezení odpovědnosti, a na vývoj práce s pachateli od retributivní k restorativní justici. Zabývá se charakteristikou kriminality mládeže, zejména biologickými faktory, věkem, pohlavím, rodinou a vzděláním. V praktické části jsou využity metody kvantitativního i kvalitativního výzkumu, ten je kombinovaný. Technikami byly polostandardizované interview doplněné o nezúčastněné pozorování a sekundární a obsahová analýza dat ze spisů. Výzkumný vzorek byl tvořen klienty střediska Probační a mediační služby v Českých Budějovicích, kteří spáchali provinění v mladistvém věku. Ve výzkumu bylo nejvíce zastoupeno provinění krádeže, klidné, celé a funkční rodinné zázemí a studium na Střední průmyslové škole automobilní a technické v Českých Budějovicích. Z výzkumu vyplývá, že mladiství pachatelé jsou šťastní, že nejsou ve vězení, a že nemají dostatečné právní povědomí. Všech stanovených cílů se podařilo dosáhnout. Dvě ze tří hypotéz se potvrdily, jedna nikoliv.

Hypotézy stanovené na základě výzkumu jsou: 1. nejčastější pohnutkou mladistvých pachatelů ke spáchání provinění je náhlý zkrat, 2. studenti Střední průmyslové školy automobilní a technické, České Budějovice, Skuherského 3 jsou nejčastějšími pachateli provinění v okrese České Budějovice, 3. aktivně spolupracujícím klientům Probační a mediační služby, střediska České Budějovice, s jejími zaměstnanci, soud nejčastěji podmíněně zastaví trestní stíhání a 4. mladiství mají nízké právní povědomí.

Práci lze využít pro zpracování v odborných časopisech a publikacích či pro potřeby dalšího výzkumu, bakalářských, diplomových či jiných vědeckých prací. Další možností využití vidím pro potřeby uplatnění v praxi v rámci prevence trestné činnosti či pro potřeby výuky.

Abstract

The theoretical part of my thesis focuses on explaining the concepts, including definition of responsibilities, and on development of work with offenders from retributive to restorative justice. It deals with the characteristics of youth crime, in particular by biological factors, age, gender, family and education. The practical part of my thesis utilises the methods of quantitative and qualitative combined research. The techniques included semi-standardised interviews completed with a non-aligned observation and secondary and content analysis of data from the files. The research sample consisted of clients of the Probation and Mediation Service in České Budějovice, who committed a criminal act in teen age. The research mostly focused on theft, quiet, whole and functional family background and students of the Secondary Technology and Automobile School in České Budějovice. The research has shown that young offenders are happy not to be in prison, and that they do not have sufficient legal awareness. All the set objectives have been achieved. Two of initial three hypotheses were confirmed, one was not.

Hypotheses specified on the basis of research are: 1.) the most frequent motive of juvenile offenders to commit a criminal act is a sudden “straying”, 2.) students of the Secondary Technology and Automobile School in České Budějovice, Skuherského Street 3, are the most common perpetrators of criminal acts in the district of České Budějovice, 3.) actively cooperating clients of the Probation and Mediation Service in České Budějovice are the most likely that the court would conditionally stop their prosecutions, and 4.) adolescents have low legal awareness.

The thesis can be utilised for processing in professional magazines and publications or for the needs of further research, bachelor, diploma and other scientific works. Another possible use I see for the needs of practical application within the prevention of crime and for teaching purposes.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Trestná činnost mladistvých pachatelů vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 5. května 2010

.....

Kateřina Zborníková

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala paní JUDr. Vladimíře Hájkové za odborné vedení, konzultace problémů a trpělivost při vypracování této bakalářské práce.

A dále bych velmi ráda poděkovala zaměstnancům střediska Probační a mediační služby v Českých Budějovicích za poskytnuté materiály, rady a prostory k realizaci mého výzkumu.

Obsah:

Úvod.....	8
1 Současný stav.....	10
1.1 Vymezení pojmů.....	10
1.2 Právní úprava trestní odpovědnosti.....	11
1.3 Retributivní a restorativní justice.....	11
1.4 Probační a mediační služba.....	15
1.4.1 Probace.....	16
1.4.2 Mediace.....	17
1.5 Zákon číslo 218/2003 Sbírky.....	18
1.5.1 Výchovná opatření.....	19
1.5.2 Ochranná opatření.....	21
1.5.3 Trestní opatření.....	21
1.6 Kriminalita mládeže.....	23
1.6.1 Příčiny kriminalita mládeže.....	26
1.6.1.1 Biologické faktory.....	27
1.6.1.2 Pohlaví.....	28
1.6.1.3 Věk.....	28
1.6.1.4 Rodina.....	29
1.6.1.5 Vzdělání.....	34
2 Cíle práce a hypotézy.....	35
2.1 Cíle práce.....	35
2.2 Hypotézy.....	35
3 Metodika.....	36
3.1 Metody.....	36
3.2 Charakteristika zkoumaného souboru.....	36
4 Výsledky.....	38
4.1 Výsledky kvalitativní části výzkumu.....	38
4.1.1 Interview 1.....	39
4.1.2 Interview 2.....	40

4.1.3	Interview 3	41
4.1.4	Interview 4	42
4.1.5	Interview 5	43
4.1.6	Intevieu 6	44
4.1.7	Interview 7	45
4.1.8	Interview 8	46
4.2	Výsledky kvantitativní části výzkumu.....	47
5	Diskuze	60
6	Závěr	75
7	Seznam použitých zdrojů.....	78
8	Klíčová slova	83
9	Přílohy.....	84

Úvod

Zacházení s pachateli se historicky vyvíjelo od pokrevní msty, přes tresty „oko za oko, zub za zub“, od přísných trestů k těm, které mají dát pachateli šanci na sebeuvědomění, až k dnešní možnosti mimosoudního vyrovnání či v konečném důsledku k humánnímu vězení. Práce s pachateli, a to i těmi uvězněnými, je dnes na vysoce profesionální úrovni. Pracují s nimi lékaři, psychologové, sociální a další pověřeni pracovníci. V mé práci se zaměřuji také na posun od čistě retributivní justice k restorativním přístupům uplatňovaným v práci s pachateli. Práce s mládeží v kontextu trestní justice je silně ovlivněna právě restorativními přístupy a hlavní roli v ní má, vedle orgánů sociálně-právní ochrany dítěte, Probační a mediační služba České republiky. V roce 2004 vešel v platnost zákon o soudnictví ve věcech mládeže, který oddělil mladistvé pachatele od těch dospělých a dal prostor k práci s mladistvými pachateli právě této instituci.

Téma trestné činnosti mladistvých bylo již zpracováváno z různých úhlů pohledu. Stále mi však toto téma přišlo vzdálené. Nedovedla jsem si představit, co mladiství dělají konkrétně v okrese České Budějovice, kde bydlím. Osobně mě hlavně zajímalo, co mladistvé vede k tomu, že páchají provinění. Odpovědi na své otázky jsem se vydala hledat na středisko Probační a mediační služby v Českých Budějovicích. Hlavním cílem mé práce je zjistit pohnutky mladistvých k páchání protiprávních činů. Dílčími cíly je zjistit druhy protiprávních činů mladistvých pachatelů, zjistit sociální zázemí (rodina, škola) mladistvých pachatelů a zjistit názor mladistvých pachatelů na alternativní tresty. V této práci se tedy zaměřuji na celkovou strukturu kriminality mladistvých, kteří jsou nebo byli klienty Probační a mediační služby, konkrétně střediska České Budějovice. Zajímá mě, co a jak provedli, proč to provedli, jak soud v jejich věci rozhodl, z jaké rodiny pochází, s kým žijí, kde bydlí, jakou studují školu a co je baví.

V teoretické části práce se zaměřuji na právní úpravu, přístupy k mladistvým pachatelům, možnosti práce s nimi a celkově na faktory, které mohou ovlivňovat kriminalitu mládeže. Mezi hlavní faktory patří pohlaví, věk, rodina a vzdělání.

Odpovědi na mé otázky nalézám ve výzkumu, který je kombinovaný. Ve kvalitativní části se zaměřuji na získání dat pomocí polostandardizovaných interview s klienty doplněná o nezúčastněné pozorování. V této části výzkumu zjišťuji zejména pohnutky mladistvých ke spáchání provinění, jejich rodinné a sociální zázemí – školu, kterou studují – a také názory na alternativní tresty, které jim byly uloženy. Ve kvantitativní části se zaměřuji na sběr dat pomocí sekundární a obsahové analýzy spisů klientů, se kterými již byla práce v jejich věci ukončena. Ve spisech se zaměřuji na hodnocení klienta pověřeným probačním asistentem nebo úředníkem. Zejména ze zpráv pro soud lze získat data o rodinném zázemí klienta, jeho vrstevnických vztazích, školním prospěchu, názoru na jím spáchané provinění a také o pohnutce, která jej k tomu vedla.

1 Současný stav

Kriminalita mládeže je téma, které se denně skloňuje ve všech médiích. Společnost zvedá ze židlí a nutí k zamyšlení nad tím, co tu mládež k tomu vedlo. V následujících kapitolách se budu zabývat aspekty kriminality mládeže a pokusím se v teoretické části zabrousit do nejdůležitějších faktorů, které ji ovlivňují, a do právních aspektů, které se jí týkají.

1.1 Vymezení pojmů

Pojmy, které upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů:

- ✦ §2 odst. 1 písm. a) *Mládeží* se rozumí děti mladší patnácti let a mladiství.
- ✦ §2 odst. 1 písm. b) *Dítětem* mladším patnácti let se rozumí ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku.
- ✦ §2 odst. 1 písm. c) *Mladistvým* se rozumí ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku.
- ✦ § 4 Soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají *soudy pro mládež*.
- ✦ § 6 odst. 1 Trestný čin, dle § 13, 20, 21, 24 a 111 Trestního zákoníku, spáchaný mladistvým se nazývá *provinění* (37).

Významným pojmem kriminologie je „*mladý dospělý*“. Jde o osobu, která již dosáhla 18 let, ale dosud není starší 21 let. Trestní zákoník ani zákon č. 218/2003 Sb. tento pojem nezná, ale v ustanovení § 41 písm. f) Trestní zákoník tuto kategorii mladých lidí připomíná, když stanoví jako jednu polehčující okolnost, která má význam pro výměru trestu, a to „spáchání trestného činu ve věku blízkém věku mladistvých“. Současná soudní praxe se od kriminologického pojetí liší, a to tím, že přiznává tuto polehčující okolnost hlavně osmnáctiletým, nanejvýše devatenáctiletým pachatelům, a to většinou prvopachatelům (19).

Mladistvým pachatelem se pro účely této práce rozumí klient Probační a mediační služby, který spáchal provinění v mladistvém věku či trestný čin ve věku blízkém věku mladistvého, a ve věci bylo rozhodnuto před soudem pro mladistvé.

1.2 Právní úprava trestní odpovědnosti

§ 25 Trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) zní: Kdo v době spáchání trestného činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný. Zákon č. 218/2003 Sb. však reflektuje skutečnost, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti je velmi rozdílný zejména okolo patnácti let věku u jednotlivých mladistvých, a proto stanoví v ustanovení § 5, že mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný (hovoříme zde o tzv. relativní trestní odpovědnosti) (37, 39).

Dítě, které v době spáchání činu nedovršilo patnáctý rok svého věku, proto není podle zákona č. 218/2003 Sb. trestně odpovědné. Ve věcech dítěte, které se dopustilo činu jinak trestného, lze však použít opatření potřebná k jeho nápravě, výchově i ochraně, protože i tyto činy vyžadují vhodnou reakci. Tato opatření uloží soud pro mládež, nikoli však v trestním, ale v občanském soudním řízení. Takto je možné uložit dohled probačního úředníka, zařadit dítě do programu ve středisku výchovné péče nebo uložit ochrannou výchovu (9).

1.3 Retributivní a restorativní justice

Politické prostředí kolem kriminality mladistvých je stále velmi nabité. Nahrává tedy tendenci politiků vyhýbat se riziku a odmítat změny, které by se očekávaly od profesionálů a institucí, které podporující reformu. Z pochopitelných důvodů se většina nyní staví proti reformám, které jsou naléhavě nutné. A to proto, abychom v budoucnu udrželi kriminalitu mládeže na nízké hladině. Stovky let po zavedení zvykového práva se Spojené státy v roce 1899 staly modelem celému světu. Zavedly totiž v historii vůbec první oddělený soudní tribunál pro mladistvé. Dnes nalezneme téměř v každé civilizované zemi oddělené soudní systémy pro dospívající (14).

V tradičním modelu trestající (retributivní) justice je předním zájmem státu zajištění odplaty v podobě sankce. Ta má mít odstrašující funkci. V uvedených souvislostech se zákonitě nabízí otázka: „Které normy, hodnoty a resocializační přístupy jsou vhodné?“ Bezprostředně za ní následuje další: „Kdo o tom rozhodne?“ Takový model odplatné justice se však setkává v současné době s mnoha limity. Jedná se o skutečnost, že vězení představuje nákladný způsob výkonu trestu pro společnost, kapacita věznic je omezená a navíc se samotný pobyt ve věznici ukázal být významným kriminogenním faktorem. Pojmenování přístupu, který se pokouší o řešení tohoto problému a který se snaží sloučit spravedlivý trest s preventivním účinkem, se začalo objevovat v 60. letech minulého století především v anglosaské literatuře, a to obnovující (restorativní) justice (4).

V restorativní justici je velký význam přisuzován využívání alternativních trestů a alternativních způsobů trestního řízení, které nevytrhávají odsouzeného z jeho přirozeného prostředí. Zejména u mladistvých pachatelů je ukládání přísnějších trestů považováno za kontraproduktivní. Tento přístup sice tradiční sankce spojené s odnětím svobody vyloženě neodmítá, ale snaží se nabídnout pachatelům šanci své provinění odčinit a vrátit se k běžnému životu, aniž by získal zkušenost s pobytem ve vězení, a to ve všech případech, kdy je to možné. Restorativní přístup se právě proto uplatňuje zejména u mladých a mladistvých pachatelů (4).

Hlavní rozdíly v zaměření úhlu pohledu trestající a restorativní justice je možné vidět v následujících bodech:

Trestající justice:

- ✦ trestný čin je prvotně porušením práva a proviněním proti státu,
- ✦ vina vzniká porušením zákona,
- ✦ spravedlnosti je dosaženo prostřednictvím uznání viny pachatele a jemu způsobené újmy (uložení trestu),
- ✦ důraz je kladen na odstrašující funkci trestu,
- ✦ snaha je především o izolaci pachatele a tím o ochranu společnosti.

Restorativní justice:

- ✦ trestný čin je proviněním vůči poškozenému a narušením vzájemného vztahu, je tedy konfliktem,
- ✦ jako porušení normy vytváří trestný čin závazky a povinnosti,
- ✦ spravedlnosti se dosahuje obnovením dobrých vztahů za účasti pachatele, poškozeného a členů komunity,
- ✦ důraz je kladen na odpovědnost pachatele a zájmy poškozeného,
- ✦ snaha je dát na základě spolupráce a dohody všech zúčastněných věci do pořádku (4).

Trest odnětí svobody je ve své základní podobě fakticky trestem odnětí svobodného pohybu a příležitostí k uspokojování řady potřeb. Izolace jedince ve specifických podmínkách vězení, které se výrazně odlišují od reálného života mimo něj, je sama o sobě víceméně vážnou překážkou znovuzačlenování odsouzeného do společnosti. Ve vězeňské praxi by měla platit zásada, že vedlejší (negativní) účinky trestu by neměly znehodnocovat a ani podstatněji snižovat účinky hlavní (pozitivní) (10).

Úspěšné přežití klasického výkonu trestu odnětí svobody vyžaduje adaptaci na život ve vězeňském prostředí. Adaptace v tomto smyslu znamená přijetí subkulturních pravidel a norem, které jsou značně odlišné od těch obecně platných ve většinové společnosti, dále osvojení si nových, z hlediska „přežití“ výhodnějších, vzorců chování a postupné zapomínání adaptivního chování potřebného k životu mimo vězení. Takto adaptovaný jedinec má horší kriminální prognózu po delší době strávené ve vězení, tzn. vyšší pravděpodobnost recidivy kriminálního chování (10).

Obecně lze konstatovat, že dlouhodobé uvěznění snižuje až znemožňuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace i po propuštění (např. v oblasti sociálních vztahů), a to vlivem procesu prizonizace. Působí negativně na formování sociálně žádoucích vzorců chování, postihuje i tzv. prosociální typ odsouzených a snižuje účinnost resocializačních záměrů (10).

Věznům situace uvěznění umožňuje několik obecných schémat k reagování. Mohou se spoluvězni navázat vztahy založené na vzájemné pomoci a loajalitě jako protiklad vězeňské správy. Další možností je „vést válku proti všem“ a domáhat se výhod, neohlížeje se na potřeby a nároky jiných. Uvězněný se ale také může stáhnout do sebe. Ztrátu kontaktů s rodinou a s přáteli a zpřetrhání svazků se světem mimo vězení považují odsouzení za jeden z nejzávažnějších problémů, kterým jsou nuceni čelit (10).

Tradičně je překročení zákona spojováno jen s představou trestu a ten bývá spojen jen s představou uvěznění. Umístění ve vězení je drastická změna. Ta může vyvolat vážnou psychickou poruchu. Uvěznění má zcela logicky větší vliv na dospívajícího než na dospělého. Dospívající přijde ve vězení o většinu vlivů, které k dozrání životně potřebuje. Na druhé straně je vystaven mnoha vlivům, které jeho osobnost deformují. Daň, za dočasné pacifikování pachatelů, v podobě posílení jejich sklonů k delikvenci představuje velmi velké riziko u mladých lidí, kteří jsou daleko vnímavější, ovlivnitelnější než dospělí a jež pobyt ve vězení zbavuje možnosti najít socializovanou identitu, tj. budovat si pohlavní i profesní roli (13).

A co s takovými pachateli, kteří jsou na pomyslné ose závažnosti označeni za méně než nebezpečné? Mnohé státy nyní podporují rozpočty na alternativní podmíněčné tresty a rozšiřují nabídku komunitních služeb, do nichž se často zapojují dobrovolníci a v jejichž rámci se pachatelé musí setkat s oběťmi a přijmout odpovědnost za jimi způsobené škody (14).

Novelizace zákonů od vzniku České republiky směřující k alternativním trestům:

1993 – § 307, 308 TŘ – podmíněné zastavení trestního stíhání = odklon trestního řízení

1995 – § 309-314 TŘ – narovnání = odklon trestního řízení

§ 45, 45a TZ – trest obecně prospěšných prací (OPP)

1997 – § 26 TZ – podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

§ 60, 60b TZ – podmíněné odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody s dohledem

2000 – zákon číslo 257/2000 Sbírky, o Probační a mediační službě – definuje samostatnou službu, která dříve fungovala na soudech a pojmy úředník a asistent Probační a mediační služby

§ 26a, 26b ZoPMS – definice dohledů

2003 – zákon číslo 218/2003 Sbírky, o soudnictví ve věcech mládeže

§ 9-35 – opatření ukládaná mladistvým (13).

Dobrý proces nápravy mladých jedinců se musí také opírat o všeobecnou dobrou znalost právního a mravního povědomí mladé generace. Taková znalost je potřebná jednak proto, abychom věděli, jak zaměřit primární edukační proces ve školách, ale také proto, abychom dovedli rozlišit špatné postoje našich klientů od případných špatných postojů celé jejich generace. V této souvislosti jsou důležité nejen poznatky o současném právním a mravním povědomí, ale také o vývojových tendencích, které se ve společnosti během určité časové periody projevují (34).

1.4 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba České republiky (dále jen Probační a mediační služby), principy jejího fungování a její cíle jsou ustanoveny zákonem č. 257/2000Sb., o Probační a mediační službě.

Existují tři základní cíle probační a mediační služby:

- ✦ úsilí o integraci pachatelů zpět do života společnosti
- ✦ úsilí o podporu obětí trestné činnosti
- ✦ úsilí o ochranu komunity před opakováním trestné činnosti

Existuje v mnoha zemích pod názvem probační služba nebo sociální služba v justici. Někde je to součást sociálních složek. Existuje v zemích EU, v USA, v Austrálii, na Novém Zélandě a měla by být i v zemích vstupujících nově do EU. Na Slovensku mají probační mediační službu jako u nás. Je také součástí resortu spravedlnosti, ale s jedním rozdílem. U nás má probační služba relativně samostatné řízení, ale na Slovensku jsou jednotlivá střediska podřízena pod jednotlivými soudy. V ostatních zemích je to různé. Většinou je to tak, že probační služba existuje

pod ministerstvem spravedlnosti samostatně. Ve starších zemích EU je probační služba poměrně samostatná a nezávislá instituce, ovšem globálně také podléhá ministerstvu spravedlnosti. Nejstarší je holandská probační služba, která nedávno oslavila 170. výročí založení. Druhá nejstarší je britská probační služba (Národní probační služba Anglie a Walesu) se 100letou tradicí (29).

Cíle práce Probační a mediační služby, jak je prezentují letáky, jsou:

- ✦ Integrace pachatele
- ✦ Participace poškozeného
- ✦ Ochrana společnosti (26, 27).

Dle zákona probační a mediační činnost spočívá zejména v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí, dále ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody. Také spočívá ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem. Dále spočívá ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled uložen, ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací, ve sledování výkonu ochranných opatření. A nakonec spočívá ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody (38).

1.4.1 Probace

Probace je v zásadě podmíněný trest, neboli podmínka. Je to situace, kdy člověk není poslán do vězení, ale je ponechán na svobodě. A to proto, aby dokázal, že není potřebné, aby svůj život trávil za zdmi věznice. Soud stanoví povinnost probace, resp. probačního dohledu (úkol probační služby), to slouží jako jistá „pojistka“, že člověk bude zvládat život na svobodě bez rizika opakování trestné činnosti. Autorita probační služby se zde odvíjí od toho, jak rozhodne soud. Když například někoho

odsoudí s podmíněným odkladem na dva roky a současně uloží i dohled, tak po tuto stanovenou dobu bude probační služba vykonávat probaci, resp. dohled. Na rozdíl od mediace je výkon probace věc povinná, nařízená soudem. Zde je úkolem probační služby kontrolovat soudem uložené povinnosti a současně motivovat a vést klienta k tzv. řádnému životu. To je zásadní rozdíl (29). Leták o probaci viz příloha 3.

1.4.2 Mediace

Mediace jako přístup existuje v mnoha společnostech již po staletí. Je to idea řešení konfliktů za pomoci třetí nezávislé strany. Historie takové mediace má své kořeny už ve starověku. Čína ji dnes využívá jako hlavní složku ve svém soudním systému tak, jak to dělal před stovkami let Konfucius. Rané křesťanství jako přijatelný způsob života převzalo též smířování a užití třetí strany k vyřešení sporů. Ve starověkém Řecku se občané ve svých občanských sporech obraceli zpravidla na rozhodčí, nikoli tedy na soud. Rozhodčí řízení má některé společné prvky s mediací. Způsoby řešení sporů, které se týkající viny a trestu a zároveň narovnání konfliktu mezi poškozeným a obviněným, mají v Evropě velmi starou tradici. Byly spojené mimo jiné s fenoménem smířčích křížů, které stály nejčastěji na místě, kde se stal hrdelní zločin nebo neštěstí. Ve středověku bylo možno při trestání provinilců uplatnit systém tzv. smířčího práva, kdy byl provinilci uložen nějaký úkol, kterým odčinil svůj zločin. Takovým úkolem kromě vyrovnání s postiženou rodinou mohlo být i vytesání a vztyčení právě takového kamenného kříže na místě, kde byl zločin spáchán. Je velmi obtížné vysledovat počátky tak specifické metody, kterou mediace je. V této souvislosti můžeme mluvit pouze o počátcích uplatňování idey mediace jako metody řešení konfliktů za pomoci třetí, nezávislé a neutrální osoby a počátcích využívání mediačních principů v praxi (8).

Dnes mediace představuje mimosoudní způsob řešení sporu, kdy dvěma znesvářeným stranám pomáhá prostředník – mediátor – nalézt oboustranně přijatelné řešení konfliktní situace. V trestní justici je konfliktní situace spojena s konkrétním trestným činem. Je to rozšířená a ve světě uplatňovaná metoda pro řešení konfliktů, uplatňuje se nejen v trestní justici, ale i v civilní justici. Jedním z klíčových principů

mediace je dobrovolnost, účastníci (oběť, pachatel) k ní přistupují na základě svobodného rozhodnutí, protože mají zájem touto cestou řešit vzniklou situaci. Mediaci nabízí Probační a mediační služba klientům (obětem a pachatelům) jako službu, ke které mohou dobrovolně přistoupit v přípravném řízení. Mediaci lze samozřejmě uskutečnit i ve fázi po rozhodnutí soudu, pokud o to mají strany zájem. Mediátor by měl být vůči stranám vyvážený a podporovat je v hledání konsenzu. Výsledné řešení by mělo být vždy v souladu se zákonem (29). Leták o mediaci viz příloha 2.

1.5 Zákon číslo 218/2003 Sbírky

Rozdíly mladistvých a dospělých pachatelů, vyplývající obecně z nezralosti a nižší rozumové a mravní vyspělosti, odůvodňují zvláštní úpravu podmínek vzniku trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů a také zvláštní úpravu při řešení důsledků deliktu spáchaného mladistvým. Hlavním předpokladem pro takovou úpravu je skutečnost, že u mladistvých existuje obecně větší možnost, že se podaří jeho výchovu a budoucí život včas nasměrovat tím směrem, aby se taková osoba v budoucnu již trestné činnosti vyvarovala (31).

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže přesunuje důraz z víceméně represivního pojetí trestního práva na preventivní a následně celkové preventivní působení na mladé lidi, a to oproti dřívějšímu pojetí. Zákon tedy prioritně neusiluje o potrestání nebo izolaci mladého pachatele od společnosti, ale hlavně o zastavení jeho další delikventní dráhy, o vytvoření podmínek pro nápravu a odčinění spáchaných činů a nakonec i o celkovou nápravu chybných socializačních procesů, které se spolupodílely na jeho aktuálním protispolečenském postavení. Tento zákon umožňuje nové přístupy v řešení protispolečenského jednání mladých lidí (33).

Tento zákon věnuje potřebnosti zjištění poměrů mladistvého velkou pozornost. Zjišťuje poměry, ve kterých žil před a v době spáchání činu, a mapuje aktuální životní situace mladistvého. Přitom reaguje i na nutnost objasňovat tyto skutečnosti s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu. Zejména se přihlíží k osobě mladistvého, který spáchal provinění, a jeho aktuálním osobním poměrům. Takové zjištění poměrů mladistvého by mělo být provedeno takovým způsobem, aby orgány

činné v trestním řízení mohly spolu s dalšími shromážděnými důkazy zvolit co nejvhodnější procesní postup vůči mladistvému. Proto je nutné a zcela nezbytné, aby potřebné zprávy i jiné důkazy byly opatřeny již v přípravném řízení, a to co nejdříve po zahájení trestního stíhání (33).

Tento zákon ponechává u mladistvých možnosti užít alternativní způsoby řešení trestních věcí dle trestního řádu. Dle § 307 trestního řádu lze podmíněně zastavit trestního stíhání a dle § 309 trestního řádu je možné narovnáni. Navíc do zákona zavádí nový odklon – odstoupení od trestního stíhání dle § 70 zákona o soudnictví ve věcech mládeže (9, 39).

1.5.1 Výchovná opatření

Zákon č. 218/2003 Sb. jejich ukládání upravuje v ustanoveních § 15-20.

Výchovnými opatřeními dle § 15 odst. 2 jsou:

- dohled probačního úředníka
- probační program
- výchovné povinnosti
- výchovná omezení
- napomenutí s výstrahou (37).

Výchovná opatření ukládá soud. V přípravném řízení je ukládá státní zástupce. Výchovná opatření lze používat již v průběhu trestního řízení před rozhodnutím soudu o vině, a to se souhlasem mladistvého (z důvodu presumpce neviny). Jestliže soud uzná mladistvého vinným, má možnost upustit od potrestání, podmíněně upustit od potrestání nebo uložit trestní či ochranné opatření. Zákon dovoluje i možnost, aby v jeho souladu bylo uloženo i některé další výchovné opatření, pro potřeby této práce používám slovní spojení „v kombinaci“ (9).

Dohled probačního úředníka – rozumí se jím dlouhodobá práce s mladistvým. V jejím rámci je mladistvý povinen být v pravidelném kontaktu s úředníkem Probační a mediační služby a spolupracovat při vytváření a následné realizaci konkrétního programu. Kontrolu výkonu programu a dodržování podmínek uložených soudem nebo

vyplývající z zákona má za úkol Probační a mediační úředník. Dohledem se rozumí rovněž pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení na něj ze strany rodičů. Dohled by neměl být omezen pouze na návštěvy klienta v kancelářích Probační a mediační služby. Měl by být vykonáván rovněž v místě bydliště klienta (9, 37).

Probační program – tím může být zejména program sociálního výcviku, terapeutický program, program psychologického poradenství, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života (9, 37).

Výchovné povinnosti – mladistvému lze zejména uložit, aby ve stanovené době, ve splátkách nebo najednou, zaplatil peněžitou částku na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona, bezplatně ve volném čase vykonal obecně prospěšnou činnost určitého druhu, nahradil škodu způsobenou proviněním podle svých sil anebo jinak usiloval o vyrovnání s poškozeným či přispěl k odstranění následků provinění, apod. Vykonání obecně prospěšné činnosti určitého druhu smí být mladistvému uloženo jen tak, aby nenarušilo jeho školní docházku nebo výkon povolání či zaměstnání na dobu nejvýše čtyř hodin denně, osmnácti hodin týdně a šedesáti hodin celkem (9, 37).

Výchovná omezení – mladistvému lze zejména zakázat, aby po stanovenou dobu, nejvýše však tří let, požíval návykové látky nebo se účastnil hazardních her, navštěvoval určité podniky, nosil nebo přechovával předměty, které mu mohou dát podnět nebo příležitost k páčání dalších provinění nebo se stýkal se s určitými osobami. Dále lze přikázat, aby se zdržoval pouze na určitém místě apod. Při výkonu výchovných povinností a omezení je mladistvý povinen podrobit se sledování těchto opatření úředníkem Probační a mediační služby (9, 37).

Napomenutí s výstrahou – jím vytkne soudce a v přípravném řízení státního zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost (9, 37)

1.5.2 Ochranná opatření

Zákon č. 218/2003 Sb. jejich ukládání upravuje v ustanoveních § 21-23. Mezi ochranná opatření patří ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova (37).

„I přesto, že zákon č. 218/2003 Sb. dává v souvislosti s ochrannými opatřeními Probační a mediační službě řadu pravomocí (např. právo podat návrh na propuštění z ochranné výchovy, návrh na podmíněné umístění mimo výchovné zařízení, prodloužení nebo změnu ochranné výchovy), v praxi probačních úředníků se tyto činnosti objevují jen zřídka,“ uvádí Mgr. Kateřina Hyková, Ph.D. ve své disertační práci poznatek z praxe.

1.5.3 Trestní opatření

Zákon č. 218/2003 Sb. jejich ukládání upravuje v ustanoveních § 24-35.

Za spáchané provinění může soud mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- ✦ obecně prospěšné práce
- ✦ peněžitě opatření
- ✦ propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- ✦ zákaz činnosti
- ✦ vyhoštění
- ✦ domácí vězení
- ✦ zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- ✦ odnětí svobody, které může být i podmíněně odloženo, a to i za současného uložení dohledu.

Obecně prospěšné práce – mladistvý musí sám, ve svém volném čase, ve prospěch státní či neziskové organizace odpracovat určitý počet hodin, a to v časovém horizontu jednoho roku. Horní hranice sazby nesmí převyšovat 150 hodin. Zároveň výkon tohoto opatření nesmí ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj odsouzeného. V případě nespolupráce pachatele je možné přeměnit opatření

obecně prospěšných prací v opatření odnětí svobody, přitom každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného opatření se počítá za jeden den odnětí svobody (9, 37).

Peněžité opatření – soud jej může uložit, získal-li mladistvý pachatel pro sebe nebo jiného úmyslným proviněním získal nebo snažil-li se získat majetkový prospěch a zároveň je výdělečně činný či jeho majetkové poměry uložení tohoto opatření umožňují. Soud pro mládež ho uloží v rozmezí od deseti do tři sta šedesáti pěti denních sazeb, a to ve výši nejméně 100 Kč a nejvýše 5000 Kč (37).

Zákaz činnosti – mladistvému lze toto opatření uložit, není-li na překážku přípravě na jeho povolání. Horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let (37).

Vyhoštění – ve výměře od jednoho do pěti let lze vyhostit mladistvého pachatele, který není občanem České republiky. Výjimky ohledně Evropské Unie upravuje § 80 zákona č. 40/2009 Sb., u mladistvého navíc také § 26 zákona č. 218/2003 Sb., konkrétně v odstavci 4 (37).

Domácí vězení – dle zákona č. 40/2009 Sb. lze uložit tento trest až na dvě léta pachateli přečinu, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost. Pro případ zmaření výkonu trestu uloží soud náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok. V zákoně č. 218/2003 Sb. je trest zmíněn pouze ve výčtu opatření, ovšem podrobnější informace k němu nejsou rozepsány. Domnívám se tedy, že podmínky pro uložení jsou analogické, jen vyšší sazby si nejsem jistá (39).

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce – soud může uložit toto opatření až na pět let, dopustil-li se mladistvý pachatel úmyslného provinění v souvislosti s návštěvou takové akce (37, 39).

Odnětí svobody – trestní sazby stanovené v zákoně č. 40/2009 Sb. se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice nesmí převyšovat pět let a dolní jeden rok. V případě, že mladistvý spáchal provinění, za které Trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a že povaha a závažnost provinění je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť

zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoká, může soud pro mládež uložit mladistvému odnětí svobody na pět až deset let, má-li za to, že by odnětí svobody v nižším rozmezí k dosažení účelu trestního opatření nepostačovalo. Navíc se nepodmíněné odnětí svobody u mladistvých, kteří nepřekročili devatenáctý rok svého věku, vykonává odděleně od ostatních odsouzených ve věznicích nebo ve zvláštních odděleních pro mladistvé. Pokud soud pro mládež uloží nepodmíněné odnětí svobody mladistvému, který již dovršil devatenáctý rok věku, může s přihlédnutím zejména k délce ukládaného odnětí svobody a ke stupni a povaze narušení mladistvého rozhodnout, že mladistvý toto trestní opatření vykoná ve věznici pro ostatní odsouzené. Učiní-li takové rozhodnutí, musí zároveň rozhodnout, do kterého typu věznice bude odsouzený pro další výkon nepodmíněného odnětí svobody zařazen (37, 39).

1.6 Kriminalita mládeže

„Každá lidská společnost je složitě strukturovaný organismus, tak či onak hierarchicky uspořádaný, se spleť vztahů nadřízenosti a podřízenosti, vertikálních i horizontálních vazeb a pluralitou zájmů, ať již více či méně zřetelně artikulovaných či latentních, mnohdy protichůdných a konfliktních,“ takto výstižně popsala situaci ve své diplomové práci Markéta Dvořáková. Společnost je ale tvořena také jedinečnými a neopakovatelnými individui, která jsou nadána vědomím a vůlí, s nejrozmanitějšími vlastnostmi, potřebami i zájmy. Je-li tomu tak, nemůže se společnost vyhnout nejrůznějším defektním či patologickým jevům (dnes je tento pojem již zastaralý a používá se označení „rizikové chování“), mezi něž vždy patřila kriminalita (5).

Dospívání je obdobím radikálních změn. Probíhají jak v organismu, tak i v osobnosti vyvíjejícího se jedince. Většina mládeže se s těmito nároky úspěšně vyrovnává. V poslední době však stále větší část mládeže přijímá rizikový způsob života, který nese zodpovědnost za často negativní následky pro další život. Riskování či experimentování je v dospívání do určité míry přirozené. Mladí chtějí získat uznání vrstevníků, ukázat protest proti autoritě a omezením a dokázat si samostatnost, nebojácnost a sílu. Rizikové chování dospívajících je „chování, které může – přímo

nebo nepřímo – ohrozit prospěch, zdraví, ale i celý další život mladých lidí“. Zabývají se jím hlavně lékaři, psychologové a sociologové (1).

Mezi současné oblasti problémového chování adolescentů zařazujeme:

- ✦ predeliktivní chování a páchaní trestné činnosti;
- ✦ agrese, násilí, šikana a týrání, včetně rasové nesnášenlivosti a diskriminace některých skupin;
- ✦ užívání drog (včetně kouření a alkoholu);
- ✦ sexuální rizikové chování;
- ✦ poruchy příjmu potravy;
- ✦ sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy (4).

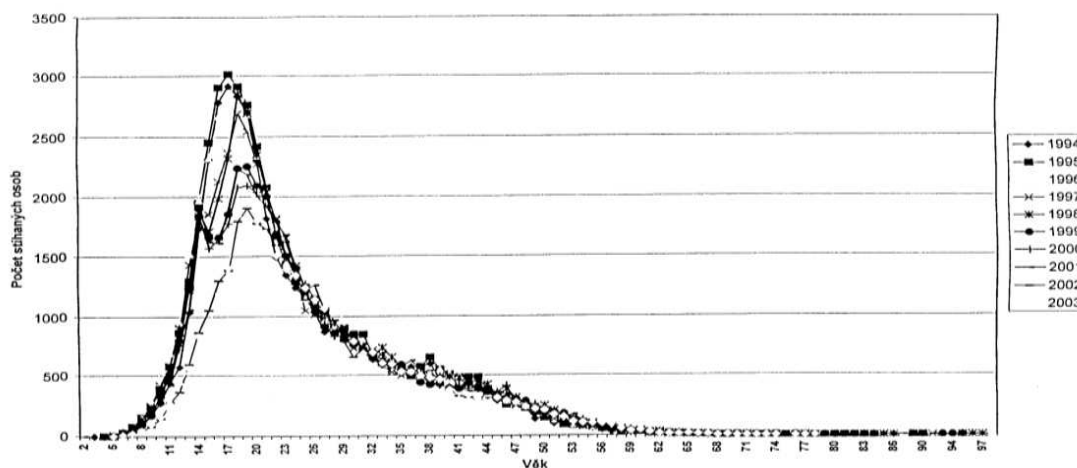
Kvůli neobvykle vysokému nárůstu násilí mezi mladistvými ke konci osmdesátých a na počátku devadesátých let se trestná činnost mladistvých dostala na přední místo politických programů v celém civilizovaném světě. Došlo k přehnaným prohlášením o mladistvých superpredátorech, a to zejména kvůli strašným tragédiím ve školách v Columbine a na dalších místech od roku 1997, kde děti začaly střílet po spolužácích (14).

Kriminální chování má u dětí a mládeže povahu nejčastěji majetkové trestné činnosti. Jeho typickým znakem je skupinové plánování i provedení. Dále má povahu násilné trestné činnosti. Ta ohrožuje jak oběť, tak pachatele (reakce oběti může být agresivní). Také reakce společnosti na kriminalitu může zvýšit riziko opakování trestného činu (např. pobyt ve vězení může být nejen pro mladistvé „školou kriminality“). Z hlediska trestní kvalifikace jsou v ČR nejčastějšími delikty mladistvých krádež, poškozování cizí věci, porušování domácí svobody, výtržnictví, loupež a neoprávněné užívání cizí věci. Podobnou strukturu má kriminalita mládeže i v jiných západních zemích (12).

Významná část kriminologie se zabývá hlavně hledáním příčin kriminálního chování jedince. Pouhá orientace na příčiny, resp. rizikové faktory, v důsledku však znamená, že je opomíjeno vývojové hledisko. Tedy, jak se vyvíjí trestná činnost jedince v průběhu jeho života. O tuto záležitost se zajímá vývojová kriminologie (17).

Sledujeme-li oficiálně registrovanou celkovou trestnou činnost podle věku pachatelů, opakovaně se ukazuje stejný trend. Se zvyšujícím se věkem pachatelů od dětství do dospělosti frekvence jejich trestné činnosti nejprve prudce narůstá, popřípadě i počet pachatelů. Vrcholu se dosahuje zhruba na začátku dospělosti. To znamená, že nejvíce trestné činnosti je zaznamenáno v tomto věkovém období. Poté však, tak jak pachatelé stárnou, dochází postupně a celkem plynule ke snižování frekvence páchaní. Z toho vyplývá, a výzkumy to potvrzují, že ve věku seniorském je pachatelů již málo. Tuto skutečnost vyjadřuje tzv. věková křivka kriminality, viz obrázek 1. Z grafu na obrázku vyplývá, že největší počet lidí páchá trestnou činnost právě v období dospívání, hlavně v mladistvém věku (17).

Obrázek 1: Křivka počtu osob stíhaných v ČR pro krádež podle věku

Zdroj: MOULISOVÁ, Marcela. *Věk a trestná činnost z pohledu vývojové kriminologie. Kriminalistika [online]. 2009, roč. 2009, č. 2. [citováno 2010-01-01]. <<http://www.mvcr.cz/clanek/vek-a-trestna-cinnost-z-pohledu-vyvojove-kriminologie.aspx>>.*

Dále také byla provedena analýza standardních výstupů z policejní statistiky týkající se trestné činnosti žen a mladých dívek za roky 1994-2003. Tato analýza byla orientačně doplněna údaji o trestné činnosti žen z pohledu statistiky justice. Ukázalo se, že počet i podíl stíhaných žen v průběhu doby stoupal. Jako hlavní problém trestné činnosti žen se jeví hospodářská kriminalita, speciálně podvody. Tato trestná činnost rostla. Mladé dívky se na trestné činnosti žen podílely značně v případech krádeží vloupáním a speciálně také krádeží vloupáním do bytů, dále kapesních krádeží a krádeží

v bytech. Z násilné kriminality pak šlo především o loupeže. Jejich trestná činnost však vcelku nestoupá. Ze statistiky ministerstva spravedlnosti vyplynulo, že podíl i počet stíhaných, obžalovaných i odsouzených žen rovněž vzrostl (18).

Samotný pojem delikvence (kriminalita) mládeže se v kriminologické literatuře objevil až na konci 2. poloviny 19. století. Tehdy francouzští kriminologičtí pionýři Fouilleé, Joly a Duprat ve svých publikacích používali jako jedni z prvních analýzy dlouhodobých statistických řad údajů o delikvenci mládeže, které byly shromažďovány ve Francii od roku 1825. Právě uvedený Duprat byl ten, u něhož bylo možno již nalézt určité náznaky etiologické koncepce v analýze vazby mezi delikty a osobnostními trvalými dispozicemi pachatelů z řad mládeže (v tehdejších rozmezí 12-20 let). Právě v tomto věku se vytváří mezi jedinci pouto, jež dovoluje dokonce předvídat na základě jejich trvalosti, slabosti, či síly, opakování přibližně stejného, menšího či většího počtu analogických deliktů mládeže na vymezeném teritoriu nebo v určité populaci (35).

1.6.1 Příčiny kriminalita mládeže

Jestliže se ptáme po příčinách kriminality mladistvých, zjistíme, že jedna vyčerpávající odpověď není myslitelná. Tato problematika je stále otevřená. Faktem ale zůstává, že mezi pachateli téměř všech druhů trestných činů je dlouhodobě zaznamenáván rostoucí podíl dětských, mladistvých a mladých dospělých pachatelů (4).

Důležité jsou kriminogenní faktory. Dají se popsat jako rizikové činitele, které vyvolávají, usnadňují nebo podporují páchaní trestných činů. Jsou to jevy, které mají spíše charakter záměru, pohnutky či motivace spáchat čin v daném případě, nebo které vyvolávají neodpovědnost a nedbalost u neúmyslných deliktů. Kriminogenní faktory můžeme zjistit u každého trestného činu zvlášť, ale můžeme také najít společné faktory pro některé skupiny trestných činů, či obecné, které platí a postihují kriminalitu jako hromadný jev (4).

Teorie sociálního učení vychází z předpokladu, že člověk nemá vrozený repertoár určitého chování. Ten získá během vývoje pomocí mechanismu sociálního učení. Většina vzorců chování je získávána prostřednictvím učení nápodobou, popřípadě posilováním již zaběhnutého chování. Těmi nejdůležitějšími zdroji modelu

určitého chování je rodina a subkulturní vlivy. Důležitým vzorem určitého chování je také tzv. symbolické modelování. To poskytují sdělovací prostředky, zvláště televize. Teorie sociálního učení představuje složitý komplexní pokus, zahrnující všechny stránky věci, o výklad původu určitého, zejména dnes u mladistvých delikventních osob typického, agresivního chování. Důraz je kladen především na mechanismy osvojování si schémat chování (2).

Motivace k trestným činům se za běžných okolností v průběhu let příliš nemění. Touha po majetku, osobní rozpory přerůstající v nenávisť, sexuální motiv. Tyto motivy zůstaly dodnes nejčastější. Lehkost páčání trestného činu, malé riziko odhalení a potrestání a velká pravděpodobnost zisku jsou právě u dětí významnými startovacími faktory kriminálního jednání (5).

K nejtypičtějším příčinám kriminality patří:

- dysfunkční rodina,
- nízký sociální statut,
- snížený intelekt,
- poruchy chování a nezvládnutelnost,
- nestrukturovaný volný čas trávený převážně mimo rodinu a s vrstevníky,
- změna opatrovnických vztahů v dětství a dospívání (např. umístění do ústavní výchovné péče),
- problémy související se školní docházkou,
- generační úpadek,
- sociální a kulturní vyloučení,
- ztroskotání v povolání,
- drogová a alkoholová závislost,
- extremistické postoje apod. (5).

1.6.1.1 Biologické faktory

Delikvence je chování, které je podmíněno velice komplexně. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které chování ovlivňují. Genetická vybavenost může být odpovědná např. za hyperaktivitu či sníženou sebekontrolu. „Tyto vlohy však samy

o sobě nevedou k vytvoření delikventní party, která vyloupí obchod,“ vystihli situaci ve své knize pan Matoušek s paní Kroftovou (13).

Dědičnost delikvence mládeže, v poměru s dědičností delikvence dospělé populace, je méně výrazná. Důvodem je také „krátká doba“ k projevení genetické vlohy a pravděpodobně i silnější vliv sociálních faktorů během dospívání. Dědění biologické dispozice má obecnou povahu. Ta souvisí se schopností dítěte přizpůsobovat se pravidlům, a to rodinným a společenským. Bylo zjištěno, že adoptováním dítěte rodinou s vysokým ekonomickým a společenským postavením se oslabují projevy dědičné dispozice ke kriminalitě v chování. Lepší sociální podmínky během dětství snižují kriminalitu adoptovaných dětí, a to tedy bez ohledu na dědičnost (13).

Tyto informace nemohu ve svém výzkumu ověřit. Slouží zde pouze ke komplexnímu pochopení kriminality mládeže.

1.6.1.2 Pohlaví

Disponujícím konstitučním faktorem je i pohlaví jedince. Muži se dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy. Je tomu tak ve všech společnostech i dobách nezávisle na příslušnosti k etnické skupině i nezávisle na druhu trestné činnosti (13).

Vliv na vyšší kriminalitu mužů jistě má i odlišný způsob výchovy chlapců a dívek. Dívky jsou ve všech společnostech pod větší kontrolou ze strany společnosti, rodičů, učitelů i dalších dospělých než chlapci. Tím pádem mají více příležitostí zvnitřnit si zábrany k delikventnímu chování. Vrstevnické vazby na partu pro ně mají menší význam než pro chlapce. Naopak vazby na rodinu jsou u nich pevnější. Tyto odlišnosti ve způsobu socializace jsou však ovlivňovány kulturou a společností. Příslušnost k pohlaví je jen spouštěčem příslušných sociálních vlivů (13).

1.6.1.3 Věk

Adolescenci jako vývojové období lze vymezit jako most mezi dětstvím a dospělostí. Z hlediska vývojové psychologie jsou diskutovány vývojové změny, které odráží řada teorií, a to hlavně z pohledu splnění vývojového úkolu. Ten je definován

jako „vytvoření identity vlastního já“. Hrozí tedy také, že neproběhne proces vymezení sama sebe úspěšně. V tom případě se nevytvoří zdravá identita jedince (2).

Adolescence je velmi citlivé období pro rozvoj rizikového a problémového chování. Toto chování je dvojího druhu – týká se poškozování zdraví nebo je spjato s ohrožením společnosti (2). Drobná rebelie k dospívání patří, ale není vždy nutné dostat se do „průšvihů“ (5).

Způsob páchaní trestné činnosti mládeží je věkem pachatelů výrazně ovlivňován. Ovlivňují jej psychický a somatický vývoj mladistvého pachatele, jeho vlastnosti a zkušenosti. V tomto směru se projevují určité zvláštnosti mezi dospělými a mladistvými pachateli. Jednotlivé snahy a zvláštnosti je možno specifikovat takto:

- ✦ Výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem.
- ✦ Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování.
- ✦ Mladí pachatelé jednájí více emotivně než rozumově.
- ✦ Konání mladistvých pachatelů nese známky nedostatku vědomostí a schopností.
- ✦ Trestná činnost je častěji páchána se spolupachateli a ve skupině.
- ✦ Chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením a znehodnocováním.
- ✦ Na páchaní trestné činnosti mladistvých má značný vliv alkohol, případně jiná návyková látka.
- ✦ Při opakované trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z přecházející trestné činnosti.
- ✦ Pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k jejich věku líbí (4).

1.6.1.4 Rodina

Každé dítě patří do rodiny. Vnímání rodiny se ale během posledních šedesáti let mění. Dříve byla představa rodiny taková, že dva lidé různého pohlaví, kteří jsou manžely, přivedou na svět dítě a společně žijí. Dnes je představa rodiny také taková, že spolu žijí dva lidé bez svazku, ovšem s podmínkou, že ten vztah a soužití musí stabilně fungovat. Právní zábrana odejít od rodiny zde ale chybí. Navíc se mění se role

mužů a žen v rodinách. Dříve bylo dítě do šesti let vychováváno matkou. Dnes je posun až takový, že otec je již u porodu dítěte. Jak mateřství, tak otcovství je hormonální záležitostí. V dítěti je pud hledání otce. Podceňování fyzické nepřítomnosti otců v rodinách je jednou z největších tragedií dnešní doby. Děti z takového soužití bez otce jsou nejisté, mají nízké sebevědomí atd. Podle německého časopisu Fokus publikovaného v devadesátých letech dvacátého století trpí třetina dětí psychickou poruchou. Podle stejného časopisu také dvě třetiny pachatelů znásilnění a tři čtvrtiny mladistvích vrahů pocházejí z neúplných rodin. Z těchto neúplných rodin děti také odcházejí daleko rychleji, v mnohem nižším věku. Dívky bývají dříve těhotné, dochází často u těchto dětí k sexuálnímu zneužívání a obě pohlaví jsou významným způsobem více ohrožena drogovou závislostí (3).

Vzhledem k tomu, že vymezení pojmu rodina bylo ve všech vědách, nejen ve společenských, věnováno mnoho pozornosti, se lze setkat s celou řadou jejích definic. Obecně bývá rodina charakterizována zejména z hlediska svého postavení ve společenském systému, dále pak z hlediska vazeb mezi jejími členy, sociálních funkcí a základních sociálních procesů, které v ní probíhají. Jedna ze sociologických definic popisuje rodinu jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými, příbuzenskými nebo jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života. Rodinou je v tradičnějším pojetí myšlena skupina lidí, která je spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků, jakými jsou adopce a sňatky. V systému sociálního zabezpečení se v České republice podle platných zákonů považuje za rodinu soužití rodičů a nezaopatřených dětí (5).

Děti vychovávané jen jedním z rodičů, ve všech zemích jsou to většinou matky, mají podle mezinárodních srovnávacích studií o něco horší výsledky ve škole, více zdravotních a psychických problémů a také více střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají s oběma rodiči. Přítomnost otce v rodině soudobý výzkum jasně ukazuje jako faktor chránící syna před vlastní delikvencí. Chlapci, kteří žijí ve společné domácnosti s vlastním otcem, mají významně menší sklon přestupovat meze zákona než chlapci, kteří žijí bez otce či s nevlastním otcem. Řadou výzkumů je potvrzeno, že děti z rodin, kde je mnoho otevřených

konfliktů mezi rodiči, mají větší sklon ke kriminálnímu chování než děti z rodin s klidným rodinným prostředím. Také konflikty dítěte se sourozenci předpovídají znatelně větší riziko delikvence (13).

„Zdravá rodina“ je na jedné straně symbolem určitého stavu. Na druhé straně je symbolem pocitu harmonie, jistoty a bezpečí, který nám poskytuje větší celek, který nás obklopuje. Pro dítě jsou dospělí vždy ti silnější. Jsou to ti, kdo všechno vědí lépe. Přitom je ovšem lhostejné, jak bezmyšlenkovití, nevědomí nebo nezodpovědní mohou být ve srovnání s jinými dospělými. Jedním z úkolů, které se rodině neustále přisuzují, je zprostředkování základních hodnot (22).

Jak již bylo zmíněno, výchova dětí rodiči je jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících vývoj dítěte. Každý rodič vychovává své dítě jinak.

Výchova rozmazlující – je typem nesprávné výchovy, při které rodiče na dítěti nezdravě citově lpí, nekriticky hodnotí a oceňují každý jeho běžný projev a nepatrný vývojový pokrok. Mají snahu nahradit dítěti přemírou lásky to, o co bylo podle jejich představ v životě ochuzeno. Takovéto děti mají uměle prodloužené období dětství, v dospělosti se pak velice obtížně samostatně orientují a prosazují v praktickém životě, partnerských a společenských vztazích (2).

Výchova perfekcionista – je charakteristická přepjatou snahou po dokonalosti, při které se rodiče snaží, aby dítě bylo ve všem první, aby mělo úspěch bez přihlídnutí k jeho reálným možnostem. Neúměrně přepínají své požadavky a netrpělivě čekají na výsledky svého úporného snažení. Ženou dítě do nepřiměřených výkonů a do nepřiměřeného soutěžení s ostatními. Soustavným přetěžováním je dohánějí k různým obranným postojům, které jsou pak vážnou překážkou veškerých výchovných snah (2).

Výchova protekční – je taková forma nesprávné výchovy, při které se rodiče snaží za každou cenu, aby jejich dítě dosáhlo všeho, co pokládají za významné a výhodné pro jeho další život. To činí bez ohledu na způsob a prostředky, kterými chtějí tohoto cíle dosáhnout. Ve všem dítěti pomáhají, pracují za ně, všechno mu sami zařizují, soustavně mu připravují cestu, jak se dostat kupředu a vyhnout se nepříjemnostem (2).

Lhostejná výchova – je charakterizována nedostatečným zájmem a málo účinným přístupem k dítěti. Rodiče dítě neberou na vědomí. Nesnaží se mu náležitě pomáhat, i když je neodmítají. Obvykle s ním udržují kontakty i při jeho zařazení do výchovného ústavu, ale neprojevují přitom dostatečné citové vztahy (2).

Nejednotná výchova – se projevuje rozdílnými výchovnými názory a postupy rodičů ve vztahu k dítěti. Jedná se o ni, když např. jeden rodič se projevuje jako lhostejný a druhý jako nadměrně starostlivý, případně když jeden z rodičů vůbec přestává působit ve své funkci, opouští rodinu a k dítěti se už nehlásí (2).

Výchova zanedbávající až zavrhuující – je charakterizována postojem rodiny, která ignoruje potřeby dítěte a nevěnuje mu patřičnou péči. Snaží se přenést odpovědnost za výchovnou péči na různé organizace a instituce, např. školu. Někdy se tento nezájem skrývá a rodiče navenek předstírají starost o dítě. Při pozorném sledování jejich chování k dítěti se však skutečný vztah projevuje. Dochází k ní nejčastěji v rodinách, kde dítě vzbuzuje svoji nedostatečností u rodičů představu neštěstí, zklamání, apod. (2).

Hlavní roli v rámci primární prevence rizikového chování sehrává rodina a tím nese plnou odpovědnost za vývoj dítěte. Není-li z jakýchkoli důvodů schopna vytvořit optimální prostředí pro zdravý vývoj dítěte, stává se zájmem odborných pracovníků v rámci sekundární, popřípadě terciární prevence a péče o dítě. To nastává i v případě, kdy se rodina nedokáže vypořádat s negativními vlivy, které přicházejí z vnějšího prostředí. I když je rodina úplná, není to jistotou, že dítěti dostává vše, co potřebuje (4).

Aby dítě neskončilo ve vězení, mělo by být doma učeno zejména:

- ✦ respektování zájmu druhých lidí,
- ✦ neagresivnímu řešení konfliktů,
- ✦ odkládání uspokojování svých potřeb,
- ✦ jasnému odlišování dobra a zla (4).

Na základě dotazníku funkčnosti rodiny, který se opírá o hodnocení osmi diagnostických kritérií, byly definovány čtyři typy rodin. Kritérii bylo: složení rodiny, stabilita rodiny, sociálně ekonomická situace (vycházející z věku, z rodinného stavu,

vzdělání, zaměstnání rodičů, z příjmu a bydlení rodiny), osobnost rodičů (jejich zdravotní i psychický stav a úroveň jejich společenské adaptace), osobnost sourozenců, osobnost dítěte, zájem o dítě, péče o dítě (7).

Funkční rodina – je taková, ve které je zajištěn dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch. Takových rodin je v běžné populaci většina (7).

Problémová rodina – je taková rodina, ve které se vyskytují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí. Ovšem tyto poruchy vážněji neohrožují rodinný systém či vývoj dítěte. Rodina je schopna tyto problémy vlastními silami řešit či kompenzovat za případné jednorázové či krátkodobé pomoci zvenčí. Problémových rodin se v populaci vyskytuje okolo 12-13 % (7).

Dysfunkční rodina – je chápána jako rodina, kde se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny. Tyto poruchy již ohrožují či poškozují rodinu jako celek a zvláště vývoj a prospěch dítěte. Rodina již není schopna tyto poruchy zvládnout sama, a je proto nutno učinit řadu opatření zvenčí včetně sanace rodiny. Tyto rodiny tvoří asi 2 % (7).

Afunkční rodina – v takové rodině jsou poruchy tak velkého rázu, že rodina přestává plnit svůj základní úkol. Dítěti závažným způsobem škodí nebo je dokonce ohrožuje v samotné existenci. Sanace rodiny je zde bezpředmětná a zbytečná. Jediným řešením, které dítěti může prospět, je vzít ho z této rodiny a umístit do náhradní rodiny či institucionální péče. V populaci se vyskytuje asi 0,5 % takových rodin (7).

Tam, kde se jako základní problém jeví sociokulturní nedostatečnost rodiny, špatná péče a výchovná selhání rodičů, bývá výhled relativně nadějný. Poruchy chování těchto dětí ve školním věku většinou nedosahují intenzity trestné činnosti. Omezují se hlavně na potulování, záškoláctví, kouření, nerespektování autorit apod. Jen malá část těchto dětí se v dalších letech dostane do spárů trestní justice, a pokud ano, jen za drobnější prohřešky (34).

Děti s vícero problémy, kde dominují krádeže, ovšem zároveň s funkční rodinou, je další důležitá kategorie. Takové děti v následujících obdobích života často v majetkové trestné činnosti pokračují, dopouštějí se jí opakovaně a po několika lehčích trestech bývají i nepodmíněně odsouzeny (34).

Rodiny výchovně nevyhovující jsou plné negativních vzorů a rizikového chování. Jsou často silně nestabilní, a děti v nich vyrůstající mají sklony k agresivitě, šikaně či drogovým experimentům. Z těchto rodin nezdědka pocházejí děti se sníženou inteligencí, které prodělaly nějakou formu psychiatrické péče. Z této skupiny je největší počet pachatelů závažných násilných deliktů, především loupeží (34).

1.6.1.5 Vzdělání

Děti si ve třídě vytvářejí svou vlastní „subkulturu“. Ta se vyznačuje zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na kterou jsou učitelé více či méně napojeni. Děti v našich školách soutěží v reprodukci znalostí. Ovšem nesoutěží ve schopnosti spolupracovat ani ve schopnosti nalézat vlastní řešení reálných problémů společnosti a to je velká škoda. Mezinárodní srovnávací studie TIMSS ukázala, že u nás jsou velké rozdíly mezi různými skupinami žáků a studentů. Jsou také mezi dětmi z rodin vysokoškoláků a dětmi z rodin se základním vzděláním. Dále jsou rozdíly mezi chlapci a děvčaty a také mezi gymnazisty a uční. Schopnost našich dětí aplikovat školské znalosti je v mezinárodním měřítku podprůměrná. Žáci jsou sice v našich školách vedeni ke kázni (což není u rizikových dětí zanedbatelné), ale také k nesamostatnosti a k závislosti na autoritě učitele, která se ovšem u rizikových dětí snadno přehoupne v odpor k učitelé autoritě (13).

Dospívající cítí potřebu porušovat hranice, a to hranice vnitřní. Ty jsou určovány zprvu rodinou a později společenským kontextem. Jak bude hranice formována, záleží tedy hlavně na okolí dítěte a na prostředí, v němž se pohybuje (5).

V USA vedla vysoká rizikovost školního prostředí pro děti ke vzniku nové iniciativy mezi občany, a to domácího vzdělávání. Tyto pokusy spolupracujících rodin o vytvoření vlastního svépomocného a nezávislého systému vzdělávání pro děti se v Evropě zatím v tak širokém měřítku neujaly. Je také pravděpodobné, že masivní deinstitutionalizace probíhající v Evropě ve všech sférách vyvolá posléze i zde reformu vzdělávání, jež znovu posílí úlohu rodiny jako poskytovatele vzdělání. Jednou z podmínek je taková ekonomická úroveň, která dovolí rodině zaměstnat jednoho člena rodiny právě na vzdělávání dítěte (13).

2 Cíle práce a hypotézy

2.1 Cíle práce

Hlavní cíl: Zjistit pohnutky mladistvých pachatelů k páchání protiprávních činů.

- Dílčí cíle:
1. Zjistit druhy protiprávních činů mladistvých pachatelů.
 2. Zjistit sociální zázemí (rodina, škola) mladistvých pachatelů.
 3. Zjistit názor mladistvých pachatelů na alternativní tresty.

V dalším textu používám místo termínu „protiprávní čin“ pojem „provinění“, a to z důvodu právní terminologie. Ve spisech i v interview jsem se setkávala jen s pojmem provinění.

2.2 Hypotézy

U kvantitativního výzkumu byla stanoveny tyto hypotézy:

Hypotéza 1: Většina mladistvých pachatelů provinění nepochází z celé a funkční rodiny.

Pracovní hypotéza 1: Většina mladistvých pachatelů provinění pochází z neúplné, rozvedené či doplněné rodiny.

Pracovní hypotéza 2: Většina mladistvých pachatelů provinění nepochází z klidné funkční rodiny.

Hypotéza 2: Většina mladistvých pachatelů páchá provinění krádeže.

Hypotéza 3: Většina mladistvých pachatelů studuje střední odborné učiliště.

U kvalitativního výzkumu hypotéza stanovena nebyla. Stanovení hypotézy bude výsledkem šetření na základě zjištěných dat. Výzkumné otázky pro kvalitativní výzkum jsou obsaženy v podkladu pro polostandardizované interview, viz příloha 1.

3 Metodika

Pro tuto práci jsem využila metod kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Jedná se tedy o výzkum kombinovaný.

3.1 Metody

Stěžejní technikou kvalitativního výzkumu bylo polostandardizované interview doplněné o nezúčastněné pozorování. Struktura interview měla podobu šířeji formulovaných otázek, které směřovaly k poznání problému. Tato struktura pomáhá lepší srovnatelnosti a relativně snadnější analyzovatelnosti zjištěných skutečností. Navíc je relativně flexibilní a lze v něm reagovat na neočekávané nebo zajímavé skutečnosti, které „nepatří“ do struktury interview, ale mohou pomoci lépe objasnit výzkumný problém. V tom případě je možné pokládat specifické „dovysvětlující“ otázky (31).

Cílem interview bylo zjistit, jaké je sociální zázemí klientů (rodina a škola), názory klientů a jejich rodin na provinění, které klienti spáchali, jejich pohnutky ke spáchání provinění a jejich názory na alternativní tresty, v případě mladistvých tedy opatření. Podklad pro interview je v příloze č. 1. Při pozorování jsem se zaměřovala na projevy klientů, jejich náladu a ochotu spolupracovat.

Zvolenou technikou kvantitativního výzkumu byla sekundární a obsahová analýza dat. Data byla sbírána ze spisů klientů, ze zpráv a z rozhodnutí. Zaměřila jsem se na sociální zázemí klientů, spáchané provinění a uložené opatření.

Cílem sekundární a obsahové analýzy dat bylo získat přehled o proviněních páchaných klienty a získání náhledu na vztah mezi rodinným zázemím klienta a druhem protiprávní činnosti, kterou spáchal.

3.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Cílovou skupinou kvalitativní části výzkumu byli klienti Probační a mediační služby, konkrétně střediska České Budějovice, kteří spáchali provinění v mladistvém věku, případně trestný čin ve věku blízkém věku mladistvých a zároveň nebyla jejich spolupráce se střediskem ukončena. Od začátku měsíce ledna do konce měsíce března byla vedena interview s klienty, a to osobně tváří v tvář s nimi.

Osloveno bylo deset klientů, z toho osm jich vyšlo vstříc žádosti o interview. Před samotným interview proběhlo vzájemné představení, stručná charakteristika zaměření bakalářské práce a tedy i odůvodnění mé žádosti o interview. Ten s jedním klientem trval přibližně 20, maximálně 30 minut a byl anonymní. Maximální doba interview byla stanovena z důvodu, aby nedošlo k narušení spolupráce mezi střediskem a klientem a zároveň jsem získala potřebné informace.

Ve kvantitativní části výzkumu byl vybrán vzorek 60 spisů mladistvých, se kterými již byla spolupráce ukončena. Vzorek byl vybrán náhodným výběrem ze spisů evidovaných v letech 2008 a 2009 na středisku Probační a mediační služby, České Budějovice. Sběr dat proběhl v průběhu měsíce března, spisů z roku 2008 bylo 30 a z roku 2009 také 30.

4 Výsledky

4.1 Výsledky kvalitativní části výzkumu

V interview jsou obsažena data, která byla upravena v zákoně č. 140/1961 Sb., Trestním zákoně (dále jen Trestní zákon). Od 1. 1. 2010 je v platnosti nová právní úprava, a to zákon č. 40/2009 Sb, Trestním zákoníku (dále jen Trestní zákoník). V tomto výzkumu jsem použila data ze spisů. Nová právní úprava má nejen nové členění, ale také jsou v ní jinak upraveny sazby, skutkové podstaty trestných činů, které se nově dělí na přečiny a zločiny, a ukládání trestu, u mladistvých opatření. Viz příloha č. 6.

Použité zkratky:

Dohled – dohled probačního úředníka dle § 16 zákona č. 218/2003 Sb.

OS – odnětí svobody

Policie – Policie České republiky nebo městská policie

PZTS – podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 69 a) zákona č. 218/2003 Sb.

TO – trestní opatření

VO – výchovné opatření

ZD – zkušební doba

4.1.1 Interview 1

Věk: 17 let

Pohlaví: mužské

Spáchané provinění: naposledy § 187/1, § 187a, prvně § 247/1 b) a podruhé 257b

Rozhodnutí soudu: podmíněné odsouzení k TO OS na 8 měsíců se ZD na 18 měsíců v kombinaci s TO propadnutí věci a VO, a to dohledem, prvně soud rozhodl o PZTS a uložil ZD na 8 měsíců s VO, a to dohledem. Podruhé soud uložil TO OS na 3 měsíce se ZD na 6 měsíců, v tomto případě se již osvědčil.

Klient bydlí v Týně nad Vltavou. Žije s matkou, mladší sestrou a sestřenicí v rodinném domku. Matčina sestra se odstěhovala do zahraničí za svým partnerem, proto se starají o sestřenicí. Rodiče jsou rozvedení, otec občas zavolá. Kamarádi hodnotí jejich rodinu jako nejlepší z okolí, s matkou si říkají všechno, soužití je klidné. Studuje Střední odborné učiliště Skuherského v Českých Budějovicích, obor automechanik. Baví ho auta, kreslení a adrenalin. Po ukončení tříletého oboru chce jít na nástavbu na podnikání, protože si chce založit firmu. Rád by navrhoval karoserie aut, nebo alespoň potisky k vnějšímu zdobení karoserie. Dříve ukradl součástky z nepojízdného auta své přítelkyně, která jej za to zažalovala. Nevěděl, že si je nesmí vypůjčit. Policie ho „sebrala“, když je vracel zpět do onoho auta. Později lepil své vlastnoručně vyrobené nálepky ve škole a ta jej udala pro poškození cizí věci. Nevěděl, že se to nesmí. Nyní měl u sebe marihuanu a dal ji i kamarádovi. V Týně nad Vltavou prý „hulí“ každý, ostatní před tím zavírají oči. S kamarádem si chtěli zakouřit a Policie je zadržela. Vzorem mu byl starší kamarád, chtěl být jako on. Dnes vidí špatné následky kouření marihuany a už nekouří. Cítí se díky tomu silnější a sebevědomější. Po spáchání provinění nejdříve nechápal, co se děje. Později litoval a vyčítal si, co provedl, protože si uvědomil, co mu hrozí. Jen u vylepení nálepek se cítil dobře. Matka mu řekla: „Co sis navařil, to si sněz,“ byla z toho špatná a bylo jí to líto. Otec nechápal, což bylo ale způsobeno tím, že s nimi nežije. Klient byl při interview velmi komunikativní, odpovídal mi otevřeně a klidně. Přišel mi velice důvěřivý. Sám řekl, že neumí lhát. Je rád, že „nesedí“. Nevěřil, že bude mít dvě podmínky, že to pro něj dopadne dobře. Dohled mu dává šanci, informace a možnost svěřit se.

4.1.2 Interview 2

Věk: 20 let

Pohlaví: mužské

Spáchané provinění: § 171, dříve 201/1,2 c)

Rozhodnutí soudu: úhrnné podmíněné TO OS na 12 měsíců se ZD na 24 měsíců v kombinaci s VO, a to dohledem a probačním programem, prvně soud rozhodl o odsouzení k TO OS na 6 měsíců se ZD na 24 měsíců v kombinaci s TO zákaz činnosti na 24 měsíců

Klient bydlí na vesnici poblíž Českých Budějovic. Žije s oběma rodiči, starší sestrou a dvěma mladšími bratry v rodinném domě. Vycházejí spolu dobře, problémy v komunikaci nemají. Studuje Střední odborné učiliště Skuherského v Českých Budějovicích, dnes již dvouletý obor zakončený maturitou. Nepropadá, chtěl by pracovat, ale protože nemá řidičský průkaz, půjde na vyšší odbornou školu. Pracovat chce jako řidič nebo automechanik. Baví ho auta, snad ani nic jiného, hlavně motory. Sám auto vlastní. Dříve měl řidičský průkaz a jel za svou přítelkyní, před jízdou ale pil a způsobil dopravní nehodu. Žádný kamarád nebyl k dispozici, tak řídil. Po dopravní nehodě měl ale řidičský průkaz stále u sebe, takže nevěděl, že jezdit nesmí. Podruhé jel za svou přítelkyní také, ale kontrolovala ho policejní hlídka a ta zjistila, že maří výkon úředního rozhodnutí. Dnes by již za ní nejel a počkal by si, až by ho někdo svezl, byl to prý zkrat. Vozí ho pravidelně jeho starší sestra. Prvně se bál, že ho pod vlivem někdo chytí, navíc způsobil dopravní nehodu. Podruhé měl strach, když mu soudce řekl, že může jít do vězení. Je rád, že do vězení nešel, že může chodit do školy, na dohled a být doma. Klient byl otevřený, ale neměl moc času, byl trochu nervózní. Odpovídal však klidně, vždy mi v odpovědi řekl více informací, než jen ty, na které jsem se ptala.

4.1.3 Interview 3

Věk: 16 let

Pohlaví: mužské

Spáchané provinění: § 249, § 249b

Rozhodnutí soudu: podmíněné TO OS na 6 měsíců se ZD na 18 měsíců v kombinaci s výchovnou povinností nahradit podle svých sil škodu a VO, a to dohledem

Klient bydlí v Českých Budějovicích. Klient je adoptovaný, žije s otcem v rodinném domě, ale častěji je u matky. V době spáchání provinění se rodiče právě rozváděli. Studuje Střední odborné učiliště v Lišově, obor truhlář. Chce jít na nástavbu, ale neví, jestli jí zvládne. Je totiž dyslektik a dysgrafik. Poté chce pracovat. Baví ho sport a truhlařina. Říká, že doma to zná, tak co tam. Je radši venku a hraje fotbal. Chtěl vědět, jaké to je mít hodně peněz a moci si koupit všechno, co chce. Sebral tedy doma kreditní kartu a nakoupil si oblečení za hodně peněz. Po nákupu se cítil dobře, měl peníze, i všechno, co chtěl. Když na to rodiče přišli, měl výčitky a bál se trestu. Otec to nijak neřešil, s matkou se kvůli tomu často a dlouho hádali, protože jí to bylo líto a nemohla uvěřit, že by toho byl schopný. Dnes je to už ale dobré, vyříkali si to. Opatření mu přijde spravedlivé, lepší než vězení. Ví, že nic nesmí udělat, nebo půjde do vězení. Ani to nechce, nikdy už nechce před soud. Při interview byl klidný, měl ruce složené v klíně, ale přišlo mi, že čekal, kdy interview už konečně skončí.

4.1.4 Interview 4

Věk: 17 let

Pohlaví: mužské

Spáchané provinění: § 247/1 b)

Rozhodnutí soudu: podmíněné TO OS na 6 měsíců se ZD na 24 měsíců

Klient bydlí v Českých Budějovicích. Žije s matkou, jejím přítelem, mladším vlastním bratrem a mladší nevlastní sestrou – dcerou matky a jejího přítele, v bytě. Vycházejí spolu dobře, otec s nimi nežije, ani se s klientem nestýká. Je rád, že je maminka šťastná. Studuje Střední odborné učiliště Hněvkovice, přes týden je na internátě. Je tam špatný dozor, šikanují ho tam a vychovatelé na něm hledají chyby, ale jinak ho škola baví. Baví ho fotbal. Vykradl obchod s alkoholem, protože byl na prázdniny na vesnici a neměl tam kamarády, tak si chtěl u nich „šplhnout“. On společně s kamarády alkohol vypil. Zprvu se chvíli bál, když nevěděl, jak to s ním dopadne, ale dnes si z toho těžkou hlavu nedělá. Maminka to brala špatně, plakala, bála se trestu, chtěla mu pomoci a nevěděla jak. Vynadala mu, jak jí to mohl udělat. Maminčin přítel ji podržel, do výchovy nezasahoval. Uložené opatření bere v pohodě, dohled mu přijde přínosný, chodí na něj rád. Navíc získal informace na programu „Právo pro každý den“. Klient si se mnou povídal jak se sobě rovnou, důvěřoval mi a jako jediný z klientů mi tykal.

4.1.5 Interview 5

Věk: 17 let

Pohlaví: mužské

Spáchané provinění: § 140/1,2

Rozhodnutí soudu: PZTS se ZD na 6 měsíců v kombinaci s VO, a to dohledem

Klient bydlí v Českých Budějovicích. Žije s matkou v malém bytě, otec již deset let nežije. S matkou vychází dobře, jen mu zapomíná psát omluvenky do školy, protože hraje počítačové hry a je zapomnětlivý. Navíc má problémy s alkoholem, musela prodat původní velký byt, protože má dluhy. Klient studuje Střední odborné učiliště Skuherského v Českých Budějovicích, obor automechanik. Auta ho baví, chce mít autodílnu a vydělat dost peněz na to, aby si koupil vlastní byt a nemusela ho platit matka. Ve škole má ale čtyřky a nyní je podmíněčně vyloučen kvůli neomluveným hodinám, problém v tom ale nevidí. Klient šel do obchodu, aby rozměnil padělanou bankovku, prodavač ale poznal, že jde o padělek a zavolal Policii. Ve škole ho spolužáci šikanují, manipulují s ním a on se jim chtěl zavděčit. Věděl, že bankovka je padělaná a že jde udělat něco špatného, ale nenapadlo ho, že by to došlo až k soudu. V tu chvíli byl vystrašený a opravdu si přál, aby to nikdy neudělal. Báł se trestu. Maminka se bála, co s ním bude. Udělený dohled mu připadá správný, nedokáže si představit být ve vězení, už takhle ho to ovlivňuje. Klient byl uzavřený, odpovídal krátkými větami nebo jedním slovem. Musela jsem se ho ptát na každou věc zvlášť, vždy mi odpověděl jen na to, na co jsem se ptala.

4.1.6 Interview 6

Věk: 20 let

Pohlaví: ženské

Spáchané provinění: § 247/1 e), dříve § 247/1 a)

Rozhodnutí soudu: podmíněné TO OS na 12 měsíců se ZD na 36 měsíců v kombinaci s VO, a to dohledem, dříve podmíněné TO OS na 12 měsíců se ZD na 36 měsíců, v níž se neosvědčila a TO OS strávila ve vězení

Klientka bydlí v Českých Budějovicích. Žije se svým přítelem v bytě, s matkou má telefonický kontakt, s otcem žádný. Přítel ji bije. Klientčina matka žije v Německu se starší dcerou. Do šesti let bydlela s oběma rodiči a se starší sestrou, poté se rodiče rozvedli. Matka se odstěhovala do Německa. Se sestrou nemá žádný kontakt. Po rozvodu měl otec svěřenou klientku do péče. Studovala střední odborné učiliště v Soběslavi, obor kadeřník. Po měsíci bydlení na internátě utekla se svou přítelkyní pryč a studium ukončila. Dokončila jen základní školu. S přítelkyní se dostala do závislosti na pervitinu a onemocněla hepatitidou typu C. Na společné bydlení a drogu sháněly prostředky drobnými krádežemi. Za ty byla její přítelkyně odsouzena k trestu odnětí svobody. Po roce byla klientka podmíněně odsouzena k trestnímu opatření odnětí svobody na dvanáct měsíců. Ve zkušební době se neosvědčila. Ve vězení se setkala se svou přítelkyní. Mezi tím žila s několika muži, ve vězení se s přítelkyní k sobě vrátily. Dnes je z vězení venku, s přítelkyní se rozešly a bydlí u svého přítele. Ukradla šampony a řasenku, Policie ji při tom přistihla. Věděla, že za krádež již byla v minulosti odsouzena, ale po propuštění kradla dál. Prý ji chytili až při třetím případě, kdy kradla. Cítila se při kradení v klidu, v pohodě, policisté ji překvapili. Bylo jí ale líto, že není schopna si ty věci koupit za peníze. Myslela si, že půjde opět do vězení. Otec s ní rozvázal kontakt, když se mu tak dlouho neozvala (od útěku na střední škole), s matkou si nyní začala volat. Matka jí řekla, že je „blbá“, když si neumí vydělat. Na dohled chodí ráda, je vděčná, že jí někdo pomůže vyřídit doklady a ostatní věci, třeba i evidenci na úřadu práce. Věří, že už nebude muset krást. Klientka byla velmi nervózní při interview, přišlo mi, jako by měla syndrom z vysazení. Nevydržela chvilku klidně sedět. Při interview jsem měla na zřeteli to, že je nemocná.

4.1.7 Interview 7

Věk: 17 let

Pohlaví: mužské

Spáchané provinění: § 257b/1, dříve § 249/1

Rozhodnutí soudu: PZTS se ZD na 8 měsíců v kombinaci s výchovnou povinností odpracovat společensky prospěšnou činnost v rozsahu 20 hodin, dříve PZTS se ZD na 6 měsíců, osvědčil se

Klient bydlí ve vesnici poblíž Veselí nad Lužnicí. Žije v poměrně malém bytě se svými rodiči, dvěma staršími bratry a mladší sestrou. Doma spolu vycházejí v klidu, většinou se doma prostřídají, jeden z bratrů bývá častěji u přítelkyně. Studoval Střední odborné učiliště Skuherského v Českých Budějovicích, obor automechanik. Škola mu prý nešla, tak to vzdal a nyní je v evidenci úřadu práce. Baví ho kreslit a jezdit na skateboardu. Klient byl s kamarády „sprejovat“ na legální plochu, trochu u toho popíjeli a cestou domů nastříkal ze zbytku barvy ve spreji „tag“ (podpis) na zeď domu, přičemž ho viděla sousedka, která zavolala Policii. Klient byl překvapený, že ho někdo viděl, dával si velký pozor. Policie ho překvapila. Když se ho ptali, proč to udělal, bylo mu to líto a omluvil se majiteli domu. Rodiče mu vynadali, co si to dovoluje, bratři se mu prý jen smáli. Klient byl rád, že mu Probační a mediační služba pomohla domluvit nahrazení škody a že soud mu tedy mohl podmíněně zastavit trestní řízení. Neví, proč to udělal. Chtěl jen vystříkat zbytek barvy, než sprej vyhodí. Dnes by to už neudělal, za ty peníze, které zaplatil na náhradu škody, by si koupil daleko více sprejů než ten zbytek. Hodnotí to jako zkrat. Klient byl při interview klidný, přišel mi dost upřímný, bohužel spěchal.

4.1.8 Interview 8

Věk: 15

Pohlaví: mužské

Spáchané provinění: § 180d

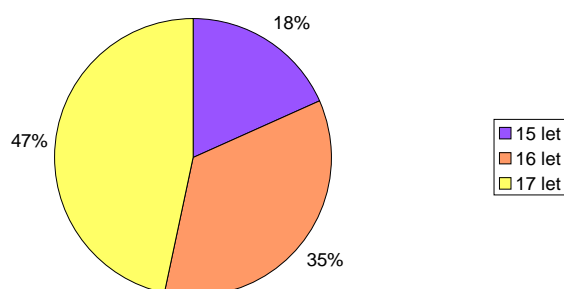
Rozhodnutí soudu: PZTS se ZD na 10 měsíců

Klient žije v malé obci poblíž Veselí nad Lužnicí. Žije v domě s oběma rodiči. Má rodiče rád, ve všem ho podporují. Studuje Střední školu veterinární na Rudolfovské v Českých Budějovicích. Baví ho motorky, auta, zkrátka všechno, co má motor. Vlastní řidičský průkaz na malé motorky, navíc jezdí motokros. S kamarády někdy zajdou na motokáry. Rodiče nebyli zrovna doma, asi byli na procházce, to si nepamatuje. Byl tedy doma sám a nevěděl, co má dělat. Televize ho nebaví, počítač také ne, je radši venku a něco dělá, ale zrovna venku nikdo nebyl. Vzal si ze stolu klíčky od auta. Nevěděl, jak se auto řídí, jen to okoukal od mamky, když ona řídila. Bavilo ho to, jel pomalu, bál se, aby nenaboural. Objel blok a když se vracel, kontrolovala ho Policie. Zdál se jim mladý a sám si myslí, že jel moc opatrně a pomalu, než by jeli ostatní. Bál se, co na to řeknou rodiče, až se to dozví. Maminka plakala, představovala si, jak by dopadl, kdyby se vyboural. Tatínek mu vynadal a řekl, že až si bude chtít znovu zařídit auto, ať si nejdříve doplní řidičský průkaz o skupinu B. Klient je rád, že se nic víc nestalo, a že to dopadlo takhle. Doma už to je v pohodě. Při interview se smál, přišel si směšný, že to udělal.

4.2 Výsledky kvantitativní části výzkumu

Grafy znázorňují rozložení jevu u 60 klientů, z jejichž spisů jsem čerpala, není-li pod grafem uvedeno jinak. V grafech č. 12-18 jsou obsažena data, která byla upravena v Trestním zákoně.

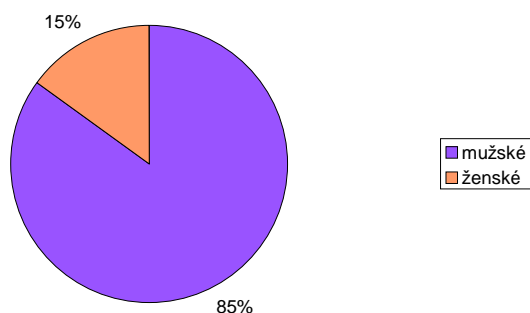
Graf 1: Věk mladistvých pachatelů

Zdroj: vlastní výzkum

Klientů ve věku patnácti let bylo 11, ve věku šestnácti let bylo 21 a ve věku sedmnácti let bylo 28. Průměrný věk tedy činil 16,3 roku věku pachatele. Mezi lety 2008 a 2009 nebyl výrazný rozdíl.

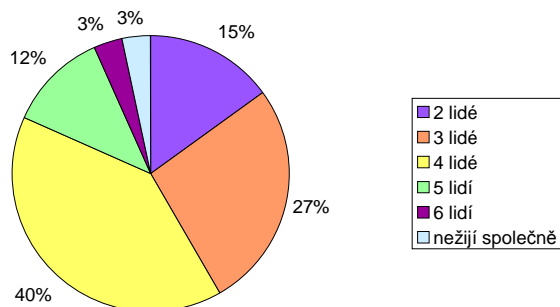
Graf 2: Pohlaví mladistvých pachatelů

Zdroj: vlastní výzkum

Klientů bylo 51, klientek 9. Ve vzorku z roku 2009 byl zastoupen dvojnásobný počet klientek než z roku 2008.

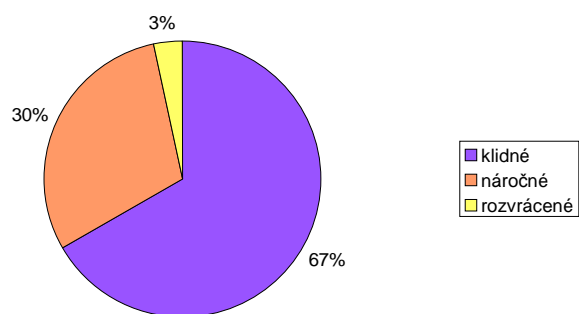
Graf 3: Počet členů rodiny ve společné domácnosti

Zdroj: vlastní výzkum

Společných domácností s dvěma členy bylo 9, se třemi členy 6, se čtyřmi členy 24, s pěti členy 7 a s šesti členy 2. Ve 2 případech klienti nežili ve společné domácnosti s nikým z rodiny. Průměrný počet členů rodiny žijících ve společné domácnosti byl 3,5. Rozdíly mezi lety 2008 a 2009 nebyly výrazné.

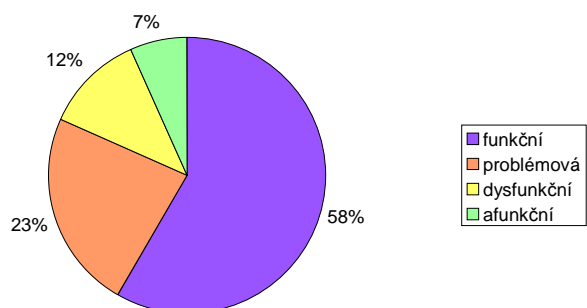
Graf 4: Povaha soužití

Zdroj: vlastní výzkum

Rodinné soužití bylo klidné u 40 klientů, náročné u 18 klientů a rozvrácené u 2 klientů. Mezi lety 2008 a 2009 nebyl výrazný rozdíl.

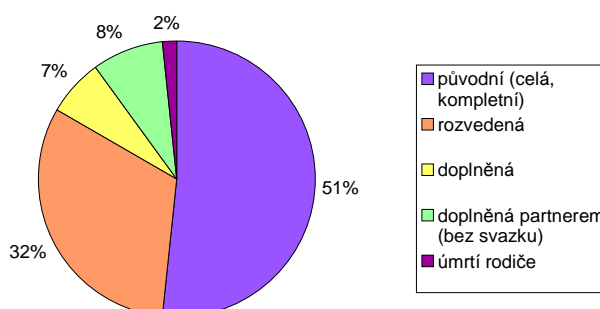
Graf 5: Funkčnost rodiny

Zdroj: vlastní výzkum

Rodina byla funkční u 35 klientů, problémová u 14 klientů, dysfunkční u 7 a afunkční u 4 klientů. V zastoupení mezi lety 2008 a 2009 nebyl výrazný rozdíl.

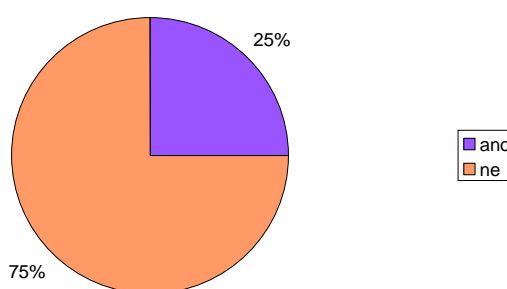
Graf 6: Typ rodiny

Zdroj: vlastní výzkum

Klient žil v původní kompletní rodině ve 31 případech, s rozvedeným rodičem v 19 případech, s rodičem, který uzavřel manželství s novým partnerem, ve 4 případech, s rodičem, který žil s novým partnerem bez uzavření manželství, v 5 případech a v 1 případě došlo k úmrtí rodiče v rodině. V případech z roku 2008 bylo zastoupeno o 23 % z celku (vztažené na celkový počet klientů) více původních kompletních rodin než z roku 2009. Naopak rozvedených rodin bylo z roku 2009 o 17 % z celku více než z roku 2008.

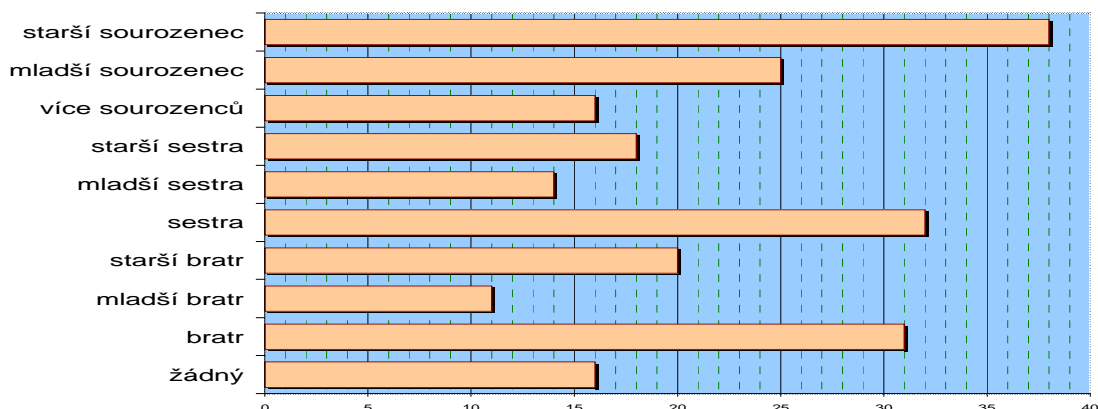
Graf 7: Styk s rozvedeným rodičem

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkem dvaceti osmi rozvedených rodin se klienti nestýkali s druhým rodičem ve 21 případech, v 7 případech s ním byli v kontaktu. Klienti se v roce 2009 se v 6 případech stýkali s rozvedeným rodičem, v roce 2008 pouze v jednom případě.

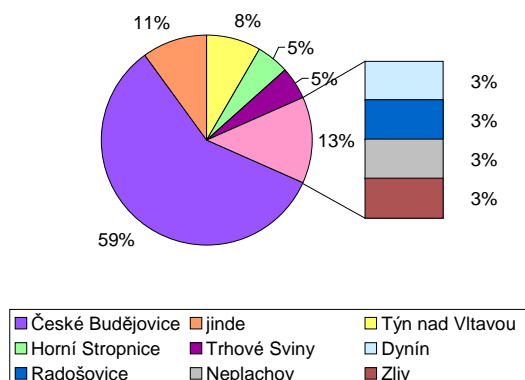
Graf 8: Sourozenci ve styku s mladistvým pachatelem

Zdroj: vlastní výzkum

Ve společné domácnosti žilo se sourozenci 34 klientů, 16 nemělo žádného sourozence. Jednoho sourozence mělo 28 klientů, více sourozenců 16. S bratrem žilo 31 klientů, z toho 11 s mladším a 20 se starším. Se sestrou žilo 32 klientů, z toho 14 s mladší a 18 se starší. S mladším sourozencem žilo 25 klientů, se starším 38. Ve spisech z roku 2009 byl zastoupen poloviční počet starších sester v rodině než z roku 2008.

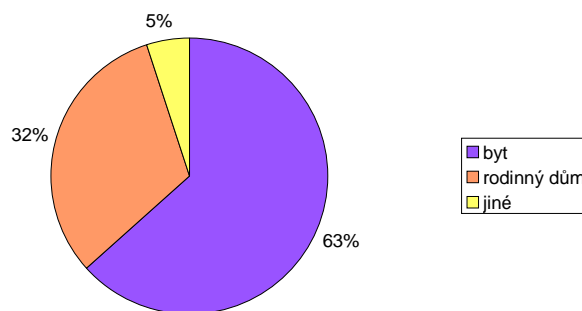
Graf 9: Místo bydliště mladistvého pachatele

Zdroj: vlastní výzkum

V Českých Budějovicích žilo 35 klientů, v Týně nad Vltavou 5 klientů, v Horní Stropnici 3 klienti, taktéž v Trhových Svinech, v Dyníně žili 2 klienti, stejně tak v Radošovicích, Neplachově a ve Zlivi. Jinde žilo 5 klientů. Klienti z Týna nad Vltavou byli zastoupeni čtyřikrát více v roce 2009 než v roce 2008.

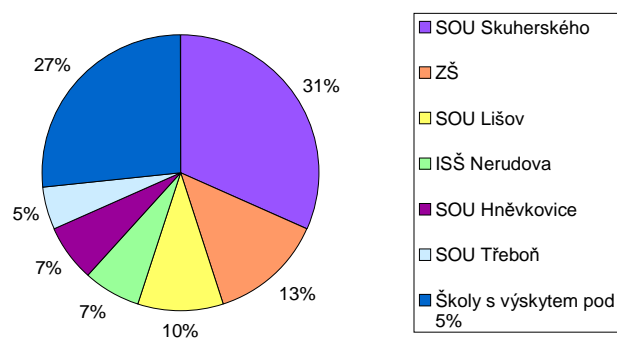
Graf 10: Typ bydlení

Zdroj: vlastní výzkum

Klienti bydleli v bytě ve 38 případech, v rodinném domě v 19 případech a jinde ve 3 případech. V 1 případě nebyl pobyt klienta znám z důvodu dlouhodobého útěku z domova a sblížením se s bezdomovci. Jiné bydlení měli klienti jen v roce 2009. V roce 2008 více klientů bydlelo v bytě, a to o 13 % z celku.

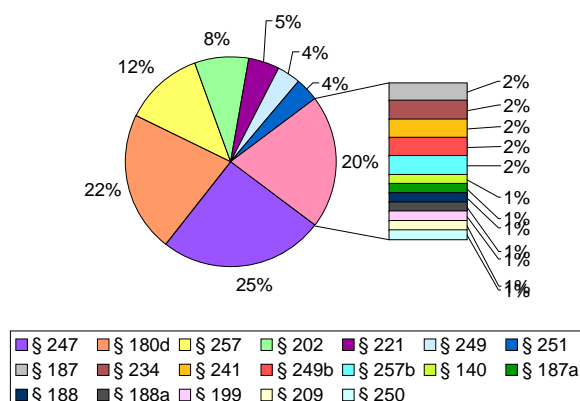
Graf 11: Studovaná škola, nebo nejvyšší dokončené vzdělání mladistvým pachatelem

Zdroj: vlastní výzkum

Klientů ze SOU Skuherského (Střední průmyslová škola automobilní a technická, České Budějovice, Skuherského 3) bylo 19, ze základní školy (nebo bez dalšího vzdělání) bylo 8, ze SOU Lišov bylo 6, klienti z ISŠ Nerudova (České Budějovice) byli 4, taktéž ze SOU Hněvkovice, ze SOU Třeboň klienti, z jiných škol celkem 16 klientů. SOU nedokončili 3 klienti, základní školu 1. Klienti ze SOU Hněvkovice byli zastoupeni jen v roce 2009.

Graf 12: Spáchané provinění mladistvým pachatelem

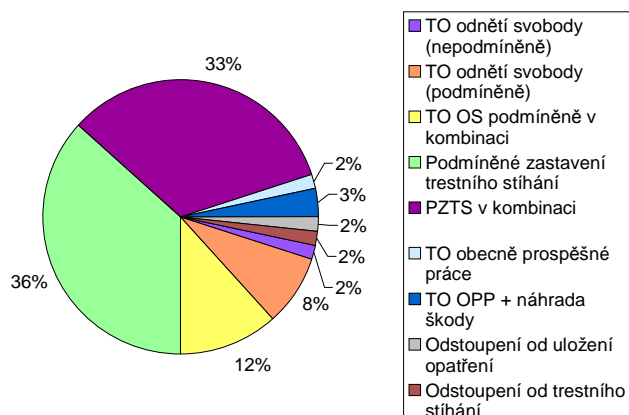
Zdroj: vlastní výzkum

Z celkových 60 klientů jich 15, tj. 25 % z celku, spáchalo více než jedno provinění. Provinění jsou v novém Trestním zákoníku pod jinými paragrafy, část převodové tabulky mezi Trestním zákonem a Trestním zákoníkem najdete v příloze č. 6. Někteří klienti spáchali vícero provinění. Provinění dle § 247 se dopustilo 21 klientů, dle § 180d 18 klientů, dle § 257 10 klientů, dle § 202 7 klientů, dle § 221 4 klienti, dle § 249 a 251 vždy 3 klienti, dle § 187, 234, 241, 249b a 257b vždy 2 klienti a podle §140, 187a, 188, 188a, 199, 209 a 250 vždy 1 klient. V roce 2008 páchali klienti častěji provinění dle § 247, a to o 23 % z celku, a dle § 180d, a to o 13 % z celku. V roce 2009 páchali klienti častěji provinění dle § 257, a to o 13 % z celku, a dle § 202 – ve vzorku z roku 2008 se provinění uložené dle § 202 neobjevilo.

Nejvíce klientů tedy spáchalo provinění krádeže dle § 247, řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění dle § 180d (v novém Trestním zákoníku není tato skutková podstata obsažena, od 1. 1. 2010 se jedná o přešupek), poškození cizí věci dle § 257 a výtržnictví dle § 202.

Názvy těchto i ostatních spáchaných provinění najdete v příloze č. 6 – převodová tabulka mezi Trestním zákonem a Trestním zákoníkem.

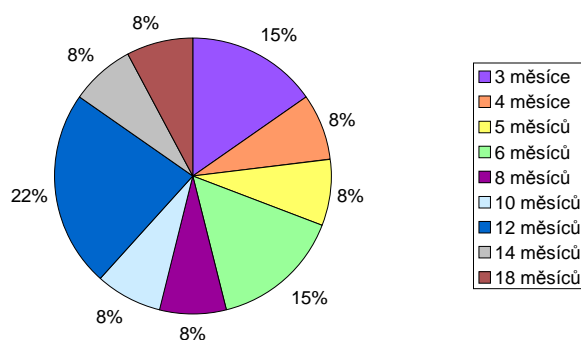
Graf 13: Rozhodnutí soudu v daném případě

Zdroj: vlastní výzkum

Soud vydal usnesení o podmíněném zastavení trestního řízení ve 22 případech, v kombinaci s jiným opatřením ve 20 případech. Soud uložil trestní opatření odnětí svobody v 1 případě nepodmíněně, v 5 případech podmíněně a v 7 případech podmíněně v kombinaci s jiných opatření. Trestní opatření obecně prospěšných prací uložil v 1 případě a ve 2 případech v kombinaci s výchovnou povinností nahradit škodu. V 1 případě soud upustil od uložení opatření a v 1 případě odstoupil od trestního stíhání. Nejčastější kombinací k podmíněnému zastavení trestního stíhání bylo uložení výchovné povinnosti vykonat společensky prospěšnou činnost, a to v 9 případech. Ve 4 případech bylo zkombinované s výchovným opatřením dohledu probačního úředníka, ve 2 případech s výchovnou povinností nahradit škodu, ve 2 případech k náhradě škody ještě uložil soud jednu výchovnou povinnost, a to usilovat o vyrovnání s poškozeným. Po 1 případě bylo uloženo s podmíněným zastavením trestního stíhání řádně plnit školní povinnosti a účastnit se probačního programu „Právo na každý den“. Uložený rozsah společensky prospěšné činnosti byl v 6 případech dvacet hodin, ve 2 případech třicet hodin a v 1 případě padesát hodin. Uložený rozsah obecně prospěšných prací bylo po 1 případě padesát, šedesát a osmdesát hodin. Rozdíl mezi lety 2008 a 2009 nebyl výrazný.

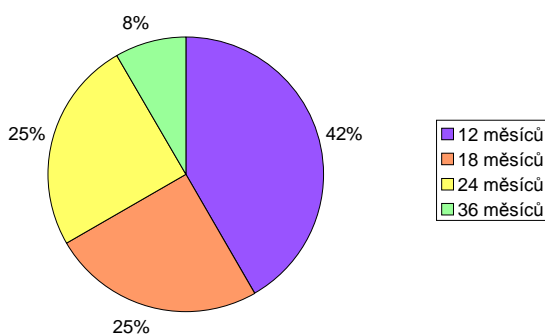
Graf 14: Sazba uloženého trestního opatření odnětí svobody

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastější sazba uloženého trestního opatření odnětí svobody byla dvanáct měsíců, a to ve 3 případech. Ve 2 případech byla sazba tři měsíce a šest měsíců. Po 1 případě byla sazba čtyři měsíce, pět, osm, deset, čtrnáct a osmnáct měsíců. Průměrná délka sazby byla 8,7 měsíce. V roce 2008 nebyla uložena sazba v délce tří měsíců.

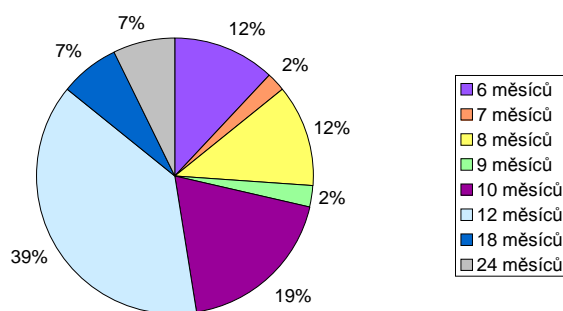
Graf 15: Délka zkušební doby u uloženého trestního opatření odnětí svobody

Zdroj: vlastní výzkum

Zkušební doba v délce dvanácti měsíců byla uložena v 5 případech, v délce osmnácti a dvaceti čtyř měsíců po 3 případech a v 1 případě v délce třiceti šesti měsíců. Průměrná délka byla 18,5 měsíce. V roce 2009 bylo uloženo čtyřikrát více dvanáctiměsíčních sazeb než v roce 2008.

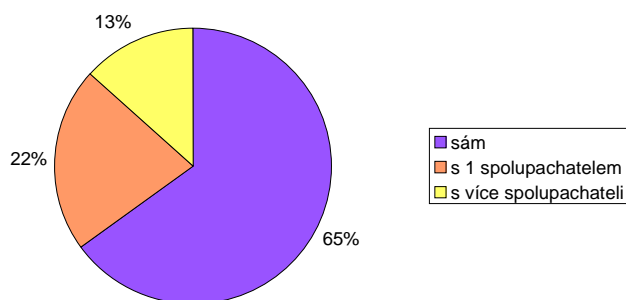
Graf 16: Délka zkušební doby u podmíněného zastavení trestního stíhání

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastější délka zkušební doby u podmíněného zastavení trestního stíhání byla dvanáct měsíců, a to v 16 případech. V 8 případech byla délka deset měsíců, v 5 případech šest a osm měsíců, ve 3 případech osmnáct a dvacet čtyři měsíců a po 1 případu sedm a devět měsíců. Průměrná délka zkušební doby byla 11,5 měsíce. V roce 2008 nebyla uložena zkušební doba na dvacet čtyři měsíců.

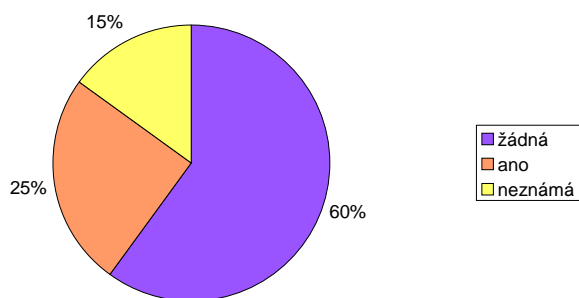
Graf 17: Forma spáchání provinění

Zdroj: vlastní výzkum

Klient spáchal provinění ve 39 případech sám, ve 13 případech s jedním spolupachatelem a v 8 případech s více spolupachateli. V roce 2008 páchali klienti více provinění samostatně, a to o 23 % z celku. V roce 2009 páchali klienti více provinění formou spolupachatelství, a to celkem o 23 % z celku.

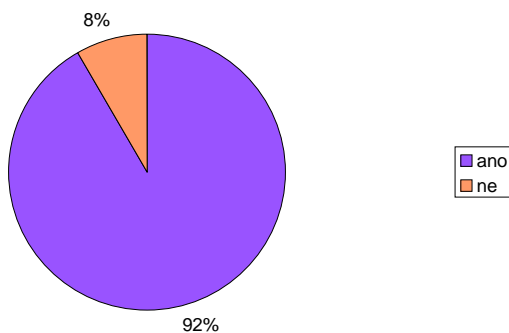
Graf 18: Trestní minulost mladistvého pachatele

Zdroj: vlastní výzkum

Ve 36 případech se jednalo o mladistvého prvopachatele, v 15 případech se nejednalo o mladistvého prvopachatele a v 9 případech nebyla známa trestní minulost mladistvého pachatele. V roce 2009 nebyla trestní minulost známa ve více případech, a to o 17 %. V roce 2008 spáchalo provinění více prvopachatelů, a to o 20 % z celku.

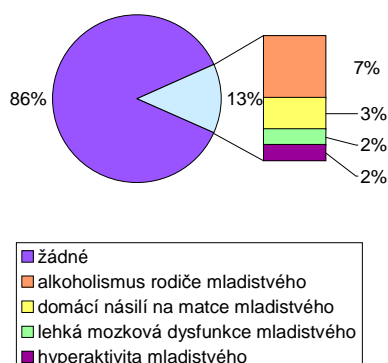
Graf 19: Aktivní spolupráce mladistvého pachatele se střediskem Probační a mediační služby v Českých Budějovicích

Zdroj: vlastní výzkum

Se střediskem Probační a mediační služby v Českých Budějovicích spolupracovalo aktivně 55 klientů, 5 jich nespolupracovalo aktivně. Mezi lety 2008 a 2009 nebyl výrazný rozdíl.

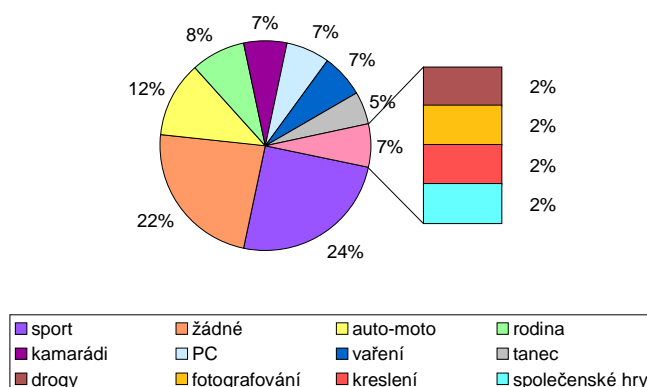
Graf 20: Diagnostikované problémy v rodině

Zdroj: vlastní výzkum

V rodině klienta nebyl diagnostikován žádný problém u 52 případů. V 8 případech byl diagnostikován problém, a to alkoholismus rodiče ve 4 případech, domácí násilí na matce ve 2 případech, lehká mozková dysfunkce mladistvého a hyperaktivita mladistvého po 1 případu. Rozdíl mezi lety 2008 a 2009 nebyl výrazný.

Graf 21: Největší záliba mladistvého

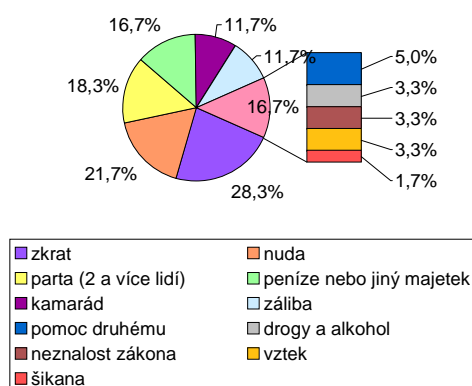

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastější zálibou u klientů byl sport, a to v 15 případech, ve 14 případech neměl klient žádnou zálibu, v 7 případech klienta bavila auta či motorčky, v 5 případech byla zálibou rodina, shodně po 4 případech měli zastoupení kamarádi, počítač a vaření, ve 3 případech byl zálibou tanec. Po 1 případu bavily klienta drogy, fotografování, kreslení a společenské hry. Sport byl oblíbenější v roce 2009, a to o 17 % z celku, auta

nebo motorky byly oblíbenější v roce 2008, a to o 10 % z celku. Rodinu jako zálibu měli klienti více v roce 2008, a to čtyřikrát více.

Graf 22: Pohnutí mladistvého ke spáchání provinění

Zdroj: vlastní výzkum

Ve zkratu jednalo 17 klientů, z nudy 13, kvůli partě 11 klientů, pro peníze nebo jiný majetek jednalo protiprávně 10 klientů, kvůli kamarádovi 7, stejně tak kvůli své zálibě (auta, motorky, kreslení) 7 klientů, pomoci druhému chtěli 3 klienti, kvůli alkoholu a drogám jednali protiprávně 2 klienti, stejně tak z neznalosti zákona a ze vzteku po 2, a v 1 případě kvůli šikaně. Pro peníze nebo jiný majetek jednalo protiprávně více klientů v roce 2009, a to o 20 % z celku.

5 Diskuze

Cílem mé bakalářské práce bylo získat náhled na trestnou činnost mladistvých pachatelů, a to s ohledem na pohnutky, které mladistvé pachatele vedly ke spáchání provinění, a na jejich rodinu a nejbližší sociální vazby. V rámci interview s klienty jsem chtěla proniknout do zákoutí myšlení mladistvého pachatele ohledně spáchání provinění a získat na celou věc jeho náhled. Mimo sociální vazby klientů jsem se zajímala také o spáchaná provinění a rozhodnutí soudu. Zajímalo mě, co mladiství páchají nejčastěji, a jak to s nimi dopadá. Porovnáám tedy zjištěná data z kvalitativní a kvantitativní části výzkumu a z teoretické částí mé práce.

Věk

Ve kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 12,5 % patnáctiletých, 12,5 % šestnáctiletých a 75 % sedmnáctiletých klientů. Ve kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 18 % patnáctiletých, 35 % šestnáctiletých a 47 % sedmnáctiletých klientů.

V kvalitativní části výzkumu jsem měla zastoupeno nejvíce sedmnáctiletých klientů. Koresponduje to s nejvyšší četností spisů sedmnáctiletých klientů ve vzorku kvantitativní části výzkumu. Tento trend také podporuje křivka počtu osob stíhaných v ČR pro krádež podle věku, viz strana 22, která ukazuje, že nejvíce stíhaných mladistvých osob je ve věku sedmnácti let. Dle mého názoru jsou sedmnáctiletí již méně ovlivňováni rodinou a více inklinují k pocitu vlastní samostatnosti, tedy i v protiprávním jednání, ačkoliv jsou stále na rodině závislí, zejména ekonomicky.

Pohlaví

Ve kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 87,5 % chlapců a 12,5 % dívek. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 85 % chlapců a 15 % dívek

V kvalitativní části výzkumu jsem měla zastoupeno více chlapců. Koresponduje to s vyšší četností spisů klientů ve vzorku kvantitativní části výzkumu než klientek. Tento trend také podporují statistiky Policie České republiky, které vykazují zastoupení žen v celkové kriminalitě za roky 2008 a 2009 ve 12,5 % (15, 16). Myslím si, že se zde projevuje vyšší kontrola společnosti nad chováním dívek v pubertě a faktor,

že v některých rozvedených rodinách chybí kontakt chlapce s přirozenou autoritou v rodině – se svým otcem.

Počet členů rodiny ve společné domácnosti

Ve kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 37,5 % dvoučlenných, 12,5 % tříčlenných, 25 % čtyřčlenných a 25 % šestičlenných domácností. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 15 % dvoučlenných, 27 % tříčlenných, 40 % čtyřčlenných, 12 % pětičlenných, 3 % šestičlenných domácností. V kvantitativním výzkumu byly zastoupeny rodiny, které nežijí společně, a to ve 3 %.

Zde vzorek kvalitativní části nekorresponduje s trendem kvantitativní části výzkumu. Myslím, že to je zapříčiněno tím, že klienti, kteří mají doma jen jednoho rodiče, vnímají zaměstnance Probační a mediační služby jako autoritu, která jim pomáhá. V rodině, kde jsou oba rodiče, nemá mladistvý potřebu a někdy ani náladu mít „nad sebou“ dalšího dospělého. Také dítě, které vyrůstá jen s jedním z rodičů dříve psychicky dozrává, protože je vytrženo ze svého „dětství“ právě například rozvodem, či úmrtím v rodině a je nuceno se na tuto situaci adaptovat na rozdíl od dětí, které tímto neprošly. Úlohu dospělého částečně berou na sebe děti, které nemají žádného sourozence, se kterým by zůstaly na rovině dítěte. Tito mladiství tedy v kontaktu se zaměstnanci Probační a mediační služby jednájí „dospěleji“, a proto se dle mého názoru dostavovali na schůzky řádně a včas a byli ochotni se mnou vést interview. Může to být důvodem, proč jsou zastoupeni více v kvalitativní části výzkumu.

Zajímavé mi přijde, že zastoupení rodin má v procentním vyjádření tvar pomyslného klobouku. Jakoby zvyšující se počet členů rodiny člověka motivoval ke spáchání provinění až do určité hranice, která tento trend láme a ten se postupně vytrácí. Ovšem nejspíše je tento trend zapříčiněný tím, že klasický model rodiny je dva dospělí a dvě děti, tedy čtyři členové společné domácnosti. Takových rodin je v dnešní společnosti většina, i když s klesající porodností jich bude ubývat a bude přibývat tříčlenných rodin.

Povaha soužití

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 62,5 % rodin s klidným soužitím a 37,5 % s náročným. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 67 % rodin s klidným soužitím, 60 % s náročným a 3 % s rozvráceným soužitím.

Zde se trendy kvalitativní části shodují téměř dokonale s trendy kvantitativní části výzkumu. Ve zprávách pro soud bylo rodinné soužití popisováno pokaždé jiným způsobem, hodnotila jsem tedy rodiny podle dvou kritérií, a to – zda jsou v rodině časté hádky, tedy jak spolu vycházejí členové v rámci rodiny a jak hodnotí soužití v rodině zaměstnanec Probační a mediační služby. Vypozorovala jsem tři typy soužití v rodině. Klidné je takové, kde dochází k běžným výměnám názorů, ale celkové soužití působí klidně. Náročné je takové, kde dochází k častým hádkám mezi členy domácnosti a k vzájemné nevraživosti, také zaměstnanec Probační a mediační služby nehodnotil soužití jako ideální. Rozvrácené je takové, kde nejsou členové rodiny se schopni domluvit na čemkoliv, hádají se víceméně nepřetržitě a nejsou schopni kompromisu. Hodnocení rodiny zde bylo negativní.

Do této doby jsem žila v domněnku, že provinění páchají jen ti, kteří to doma nemají lehké, kde se hádají a nemají v rodině oporu. Zde jak je vidět tomu tak není. Rozhodně by toto téma bylo potřeba více rozebrat. Dle mého názoru mají rodiče na své děti hlavně v období dospívání málo času, a to se projevuje tím, že se mladiství nudí nebo že jsou s kamarády, tedy ztrácí „nad sebou“ pocit kontroly nějaké autority. Tady vidím problém dnešní doby, že málokterý rodič si se svým mladistvým dítětem doma sedne a popovídá třeba o jeho právech a povinnostech.

Funkčnost rodiny

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 50 % funkčních, 37,5 % problémových a 12,5 % dysfunkčních rodin. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 58 % funkčních, 23 % problémových, 12 % dysfunkčních a 7 % afunkčních rodin.

Funkčnost rodiny jsem posuzovala podle definic uvedených na straně 30 v této práci. Trendy se v obou částech výzkumu podobají. Klienti pocházejí v nadpoloviční

většině z funkčních rodin. Tento trend podporuje i výzkum rodin, viz strana 30. Z něj vyplývá, že nejvíce rodin v běžné populaci je funkčních, problémových je 12-13 %, dysfunkčních asi 2 % a afunkčních méně než 0,5 %. Rozdíly v procentech jsou dle mého názoru zapříčiněny tím, že mladiství z funkčních rodin nepáchají tak často provinění, jako z ostatních rodin.

Je vidět souvislost mezi soužitím v rodině a její funkčností. Je-li soužití klidné, pak je rodina pravděpodobně funkční. Je-li soužití náročné, je rodina pravděpodobně problémová nebo dysfunkční. Je-li soužití rozvrácené, pak je rodina zřejmě afunkční.

Typ rodiny

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 37,5 % původních (celých, kompletních), 37,5 % rozvedených, 12,5 % doplněných (bez svazku) rodin a 12,5 % rodin s úmrtím jednoho z rodičů. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 51 % původních (celých, kompletních), 32 % rozvedených, 8 % doplněných (bez svazku), 7 % doplněných (s svazkem) rodin a 2 % rodin s úmrtím jednoho z rodičů.

Trendy v tomto tématu jsou si podobné, ovšem jsou zřetelně výrazně nižším počtem klientů ve vzorku kvalitativní části výzkumu. I tak mi přijde zajímavé, že většina klientů žije s oběma rodiči. Proč tedy páchají provinění? Svoji roli tu určitě hraje funkčnost a povaha soužití, ale i tak mě to překvapuje. V dnešní době je hitem být single, a když už se vdát a poté se rozvést, tak už se s nikým jiným nebrat. To se v těchto číslech odráží. Určitě je pro opuštěného rodiče těžké najít si po dlouhodobém vztahu, z něž vzešlo dítě, nového partnera, natož mu dát tolik důvěry a vstoupit znovu do svazku manželského. Na dítě, respektive mladistvého má rozvod rodičů negativní dopady, pokud se rodiče nerozvedou tajně či v klidu. Z toho důvodu jsem očekávala vyšší četnost klientů z rozvedených rodin ve svém výzkumu.

Styk s rozvedeným rodičem

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 33 % rozvedených rodin se stykem s druhým rodičem a 67 % bez styku s ním. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 25 % rozvedených rodin se stykem s druhým rodičem a 75 % bez styku s ním.

Čísla ukazují vyšší poměr klientů z rozvedených rodin, kteří nejsou v kontaktu s druhým rodičem, a to v obou částech výzkumu. Pro rozvíjejícího se jedince je ztráta opory v obou rodičích ztráta a někdy je forma vyrovnání se s rozvodem právě protiprávní činnost. Předpokládala jsem tedy větší četnost klientů, kteří nejsou v kontaktu s druhým rodičem, tuto domněnku mi výzkum potvrdil.

Sourozenci ve styku s klientem

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 23,1 % klientů se starším a 46,2 % s mladším sourozencem, 23,1 % klientů s více sourozenci, 46,1 % s jedním a 30,8 % s žádným sourozencem, 30,8 klientů se sestrou (z toho 7,7 % se starší a 23,1 % s mladší) a 38,5 % s bratrem (z toho 15,4 se starším a 23,1 % s mladším). V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 48,1 % klientů se starším a 31,7 % s mladším sourozencem, 20,3 % klientů s více sourozenci, 59,4 % s jedním a 20,3 % s žádným sourozencem, 40,5 klientů se sestrou (z toho 22,8 % se starší a 17,7 % s mladší) a 39,2 % s bratrem (z toho 25,3 se starším a 13,9 % s mladším).

Tato čísla podporují fakt, že většina klientů v mém vzorku, pochází ze čtyřčlenných rodin. Žádné výrazné ukazatele není vidět. Myslela jsem si, že lidé, kteří mají starší sourozence, jsou pod lepší ochranou, nejsou na ně kladeny tak vysoké nároky jako na prvorozené dítě a tudíž nepáchají tolik provinění. Z výzkumu ovšem vyšlo, že spíše než starší sourozenec, je ochranným faktorem mladší sourozenec. Zřejmě proto, že klient jako starší sourozenec nemá odpovědnost jen sám za sebe, ale i za mladšího sourozence. Ani má myšlenka, že sestra je jistým ochranným faktorem, není podpořena. Mezi pachateli je tedy přibližně každý pátý jedináčkem, stejně tak je každý pátý jedním z více sourozenců. Prim stále hrají pachatelé s jedním sourozencem, každý druhý má jednoho sourozence.

Místo bydliště

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 50 % klientů z Českých Budějovic, 12,5 % z Týna nad Vltavou a 37,5 % klientů bydlelo jinde. V kvantitativním výzkumu

bylo zastoupeno 59 % klientů z Českých Budějovic, 8 % z Týna nad Vltavou a 33 % klientů bydlelo jinde.

Místo bydliště mladistvého pachatele je samozřejmě určeno výběrem mého vzorku, neboť středisko Probační a mediační služby v Českých Budějovicích pracuje převážně s klienty z okresu České Budějovice. Nejvyšší počet klientů pochází tedy logicky z Českých Budějovic. Mimo jiných obcí byl také ve vyšším počtu zastoupen Týn nad Vltavou. Město s pěti až deseti tisíci obyvatel, kde podle jednoho klienta z výzkumu „hulí každý“, by tedy mělo počítat s tím, že nezanedbatelná část mladistvých pachatelů pochází právě odtud. Mělo by se více zaměřit na prevenci provinění.

Typ bydlení

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 50 % klientů bydlících v rodinném domě a 50 % v bytě. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 63 % klientů bydlících v rodinném domě, 32 % v bytě a 5 % v jiném obydlí.

Vzhledem k tomu, že většina klientů pocházela z měst, je logické, že většina z nich bydlela v bytě. Otázkou je, jak velký faktor a jaký, zda ochranný či rizikový, je starání se o rodinný dům. Bydlení v bytě se většinou obejde bez toho, aby děti byly potřebné při opravách. Okolo rodinného domu je více práce, tedy pro děti a mladistvé více povinností spojených s údržbou domu. Navíc zde může hrát roli, zda klient bydlí v bytě ve městě či v rodinném domě na vesnici. Vesnice jsou všeobecně známy tím, že „všichni vidí všechno“ a člověk je pod neustálou kontrolou ostatních, aby něco neprovedl.

Studovaná škola, nebo nejvyšší dosažené vzdělání

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 50 % klientů studujících SOU Skuherského, 12,5 % SOU Lišov, 12,5 % SOU Hněvkovice, 12,5 % SOŠ Rudolfovská a 12,5 % pouze se základním vzděláním. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 31 % klientů studujících SOU Skuherského, 10 % SOU Lišov, 7 % SOU Hněvkovice, 3,3 % SOŠ Rudolfovská, 35,7 % studujících jinou školu a 13 % pouze se základním vzděláním.

Zde jsou velice zajímavé údaje. Nejvyšší počet klientů studovalo Střední odborné učiliště Skuherského (Střední průmyslová škola automobilní a technická, České Budějovice, Skuherského 3), dále se často objevovala střední odborná učiliště v Lišově a Hněvkovicích. Určitě to vypovídá o kvalitě těchto škol a o jisté rizikovosti chování jejich studentů. Mezi školami se téměř neobjevilo gymnázium (pouze v jednom případě) a objevilo se minimum středních škol, ze kterých byla nejvíce zastoupena Střední odborná škola veterinární v Rudolfovske ulici. Toto zjištění určitě ovlivnilo můj postoj ke školám v okrese České Budějovice a upevnilo mé přesvědčení, že studenti gymnázií páchají provinění v nejmenší míře oproti ostatním studentům. Původ v dysfunkční rodině se zde zřejmě promítl, a to v počtu klientů pouze se základním vzděláním. Z dysfunkční rodiny pochází 12 % klientů z mého výzkumu.

Spáchané provinění

Zde pro přehlednost využiji sloupcové srovnání. Procentní vyjádření ukazuje, kolik procent pachatelů ze vzorku spáchalo daný čin (v závorce je uvedeno, jaké je procentní zastoupení daného trestného činu v celkové kriminalitě). Pod paragrafy jsou vždy souhrnná čísla, která sčítají procenta pro jednotlivé okruhy trestných činů, u mladistvých tedy provinění.

Provinění	Kvalitativní část	Kvantitativní část
§ 140	12,5 (10) %	1,7 (1,2) %
TČ hospodářské	12,5 (10) %	1,7 (1,2) %

Trestné činy hospodářské spáchali dle statistik, viz přílohy 4 a 5, mladiství pachatelé v roce 2008 ve 153 případech a v roce 2009 ve 221 případě, což odpovídá v průměru přibližně 1 % z celkového počtu objasněných hospodářských trestných činů.

§ 171	12,5 (10) %	0 (0) %
TČ proti pořádku	12,5 (10) %	0 (0) %
§ 180d	12,5 (10) %	30 (21,7) %
§ 187	12,5 (10) %	3,3 (2,4) %
§ 187a	12,5 (10) %	1,7 (1,2) %
§ 188	0 (0) %	1,7 (1,2) %

§ 188a	0 (0) %	1,7 (1,2) %
TČ obecně nebezpečné	37,5 (30) %	38,3 (27,7) %
§ 199	0 (0) %	1,7 (1,2) %
§ 202	0 (0) %	11,7 (8,4) %
§ 209	0 (0) %	1,7 (1,2) %
TČ hr.nar.obč.soužití	0 (0) %	15 (10,8) %
§ 221	0 (0) %	6,7 (4,8) %
TČ proti životu a zdraví	0 (0) %	6,7 (4,8) %
§ 234	0 (0) %	3,3 (2,4) %
§ 241	0 (0) %	3,3 (2,4) %
TČ proti svob.a lid.důst.	0 (0) %	6,7 (4,8) %
§ 247	25 (20) %	35 (25,3) %
§ 249	12,5 (10) %	5 (3,6) %
§ 249b	12,5 (10) %	3,3 (2,4) %
§ 250	0 (0) %	1,7 (1,2) %
§ 251	0 (0) %	5 (3,6) %
§ 257	0 (0) %	16,7 (12) %
§ 257b	12,5 (10) %	3,3 (2,4) %
TČ proti majetku	62,5 (50) %	70 (50,6) %

Trestné činy proti majetku spáchali dle statistik, viz přílohy 4 a 5, mladiství pachatelé v roce 2008 ve 3 844 případech a v roce 2009 ve 3 472 případech, což odpovídá v průměru přibližně 10 % z celkového počtu objasněných majetkových trestných činů. Zachycený trend struktury páchaných provinění koresponduje s výročními zprávami sepisovanými střediskem Probační a mediační služby v Českých Budějovicích (23, 24, 25, 28).

Změny, které nastaly novou právní úpravou a kterých se dotýká tento výzkum:

- ✦ Trestné činy hospodářské byly upraveny v ustanoveních § 118-152 Trestního zákona, v Trestním zákoníku jsou upraveny v ustanoveních § 233-271.

- ✦ Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných byly upraveny v ustanoveních § 153-178a Trestního zákona, v Trestním zákoníku jsou upraveny v ustanoveních § 323-368.
- ✦ Trestné činy obecně nebezpečné byly upraveny v ustanoveních § 179-195 Trestního zákona, v Trestním zákoníku jsou upraveny v ustanoveních § 272-292.
- ✦ Trestné činy hrubě narušující občanské soužití byly upraveny v ustanoveních § 196-209b Trestního zákona, v Trestním zákoníku jsou upraveny v ustanoveních paragrafů pod hlavou III a X, spadají nově pod trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných.
- ✦ Trestné činy proti životu a zdraví byly upraveny v ustanoveních § 219-230 Trestního zákona, v Trestním zákoníku jsou upraveny v ustanoveních § 140-167.
- ✦ Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti byly upraveny v ustanoveních § 231-245 Trestního zákona, v Trestním zákoníku jsou upraveny v ustanoveních hlav II a III, spadají nově pod trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství a trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.
- ✦ Trestné činy proti majetku byly upraveny v ustanoveních § 247-258 Trestního zákona, v Trestním zákoníku jsou upraveny v ustanoveních § 205-232 (36, 38).

Důležitým faktem také je, že s novou právní úpravou – Trestním zákoníkem – se rozšířilo pole působnosti Probační a mediační služby. Na pomyslné pole působnosti do 31. 12. 2009 vstupovali pachatelé, kteří spáchali trestný čin, jehož horní sazba trestu odnětí svobody nepřevyšovala pět let. V nové právní úpravě, platné od 1. 1. 2010, se tyto činy nazývají přečiny. Do přečinů, kromě trestných činů „pod pět let“, patří nově i všechny nedbalostní trestné činy. Tím nová právní úprava dala větší šanci pachatelům k jejich nápravě a uvědomění tím, že mohou dostat alternativní trest ve větším počtu případů.

Jak čísla ukazují a statistiky to potvrzují, nejčastěji páchanými proviněními jsou provinění proti majetku a obecně nebezpečná provinění. Z konkrétních paragrafů jsou to nejčastěji provinění krádeže, řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění (které je od 1. 1. 2010 přestupkem) a poškozování cizí věci. Myslím si, že překvalifikování provinění, respektive trestného činu, pod § 180d na přestupek pomůže příslušným orgánům přestupkového řízení k nižším nákladům na vyřízení jednotlivých případů a soudy nebudou tolik zatěžovány banálnějšími věcmi, než jsou dnes kvalifikované přečiny a zločiny.

Rozhodnutí soudu v daném případě (samostatně i v kombinaci)

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 62,5 % klientů odsouzených podmíněně k TO OS a 37,5 % klientů s podmíněným zastavením trestního stíhání. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 20 % klientů odsouzených podmíněně k TO OS, 69 % klientů s podmíněným zastavením trestního stíhání (zkratka PZTS) a 11 % klientů, ve jejichž případech soud rozhodl jiným způsobem.

Ve vzorku kvalitativní části výzkumu byl zastoupen jiný podíl rozhodnutí než ve kvantitativní části. Zapříčiněno je to tím, že k dispozici pro interview jsem měla pouze klienty, kteří již byli odsouzeni k nějakému opatření, většinou s dohledem. Proto jsem se s nimi mohla setkat právě na středisku a provést interview. S klienty, kterým soud trestní stíhání podmíněně zastaví, pracuje Probační a mediační služba zpravidla kratší dobu než s odsouzenými.

Výše uvedená čísla zachycují zejména skvělou práci zaměstnanců Probační a mediační služby, protože k podmíněnému zastavení trestního stíhání je zapotřebí dohody mezi pachatelem a poškozeným a nahrazení škody pachatelem, a to před nařízením hlavního líčení. Práce s těmito klienty je tedy kratší a dle mého názoru i intenzivnější, jak ze strany pachatele, tak ze strany Probační a mediační služby, než s odsouzenými s dohledem. Takovéto vyřešení případu jistě vede k úsporám v rozpočtu a zejména k lepšímu využití času a energie soudců na případy, kdy není pachatel ochoten vyrovnat se s poškozeným, či poškozený toto odmítne.

Průměrná délka

V kvalitativním výzkumu byla průměrná délka sazby TO OS 8,8 měsíce, ZD u TO OS 24 měsíců a ZD u PZTS 8 měsíců. V kvantitativním výzkumu byla průměrná délka sazby TO OS 8,7 měsíce, ZD u TO OS 18,5 měsíců a ZD u PZTS 11,5 měsíců.

Průměrná délka sazby trestního opatření odnětí svobody je shodná, jak v kvalitativní, tak v kvantitativní části výzkumu. Průměrně tedy pachatelé hrozí za provinění, za které bude odsouzen k tomuto trestnímu opatření, přibližně necelých devět měsíců ve vězení a to s průměrnou délkou zkušební doby stanovenou na více než rok a půl. Mladiství pachatelé by se měli zamyslet nad tím, zda jim to za spáchání provinění stojí. Rozhodně jsou tyto časové úseky kratší než při jednání s dospělými už jen proto, že maximální sazby jsou mladistvým zpravidla sníženy na polovinu sazeb ukládaných dospělým. Průměrná zkušební doba u podmíněného zastavení trestního stíhání je nižší než u trestního opatření odnětí svobody. Tento fakt by měl pachatele jednoznačně motivovat k tomu, aby usiloval o vyrovnání se s poškozeným a vyřešit věc nejlépe mimosoudní cestou.

Forma spáchání provinění

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 87,5 % klientů, kteří spáchali provinění samostatně a 12,5 % s více spolupachateli. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 65 % klientů, kteří spáchali provinění samostatně, 22 % s jedním spolupachatelem a 12,5 % s více spolupachateli.

Tato čísla poněkud odporují specifikům páčání trestné činnosti mladistvými, uvedeným na straně 26, mezi kterými je uvedeno, že „trestná činnost je častěji páčána se spolupachateli a ve skupině“. Nicméně jsem si do této doby myslela totéž, a to proto, že pro adolescenta je důležitý kontakt se svými vrstevníky, tudíž jsem se domnívala, že provinění páčají spíše společně než jako jednotlivci. Důvodem proč tomu tak není, může být fakt, že druhým nejčastějším proviněním je řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, které si nedovedu představit ve formě spolupachatelství. To snad fyzicky ani není možné, snad že by jeden šlapal pedály a druhý držel volant a řadil. S více spolupachateli by to spíše připomínalo groteskní vystoupení. Přece

jen se trend znázorněný výše uvedenými čísly zdá logickým, protože když se člověk rozhodne něco spáchat, je tím více ohrožen na spáchání, čím více lidem o tom řekne. V tom případě záleží na důvěřivosti pachatele a na jeho sociálním zázemí a vazbách.

Trestní minulost pachatele

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 50 % prvopachatelů a 50 % klientů, kteří již v minulosti spáchali provinění. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 60 % prvopachatelů, 25 % klientů, kteří již v minulosti spáchali provinění a 15 % klientů, u nichž nebyla trestní minulost známa.

Většina klientů, u kterých nebyla trestní minulost neznámá, bylo prvopachatelů. U celé čtvrtiny klientů byla známa jejich trestní minulost. Je zajímavé tento poměr porovnat s faktem, který prezentuje pan Hála, a to že pachatelé trestných činů jdou rozdělit do tří skupin, které jsou poměrově přibližně shodné (zaujímají tedy třetinové zastoupení v celku). Na první třetina působí uvěznění tak, že již nikdy nespáchají trestný čin. Na druhou třetina uvěznění nepůsobí víceméně nijak a jsou doživotními recidivisty. U třetí třetina záleží na práci sociálních pracovníků, psychologů a dalšího personálu ve vězení (6). Ovšemže klienti z mého výzkumu ve většině případů uvěznění zatím nebyli, ale i tak na jednu čtvrtinu mladistvých zřejmě odborníci nepůsobí tak, aby již nespáchali provinění. Je možné, že kdyby byla známa trestní minulost i u zbylých klientů, čísla by byla podobná „třetinovému dělení“.

Aktivní spolupráce se střediskem Probační a mediační služby

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 100 % klientů, kteří aktivně spolupracovali. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 92 % klientů, kteří aktivně spolupracovali a 8 % klientů, kteří aktivně nespupracovali.

Valná většina klientů s Probační a mediační službou aktivně spolupracuje. Velké síto ovšem zajišťuje systém ukládání spisů klientů, kteří nemají zájem o spolupráci, jinam, než těch, kteří spolupracovat začali. Má data tedy zaznamenávají fakt, že i když klient začne aktivně spolupracovat, ne vždy v tom vytrvá až do skončení jeho případu. Také se v těchto číslech odráží fakt, že většině klientů bylo trestní řízení podmíněně

zastaveno. Právě díky aktivní spolupráci pachatele se střediskem a kvalitní a intenzivní práce jeho zaměstnanců. Na zbytek klientů lze někdy aplikovat rčení: „Komu není rady, tomu není pomoci.“

Diagnostikované problémy v rodině

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 75 % bez diagnostikovaného problému a 25 % rodin s diagnostikovaným problémem závislosti. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 86 % bez diagnostikovaného problému, 7 % rodin s diagnostikovaným problémem závislosti a 7 % rodin s jiným diagnostikovaným problémem.

Rodinná zátěž byla diagnostikována v minimu případů, ovšem nezanedbatelnou roli zde hrají závislosti. Počet rodin bez zátěže víceméně koresponduje s počtem funkčních rodin ve společnosti. Závislost tedy může být buď příčinou, nebo také důsledkem nefunkčnosti či problémovosti rodiny. Ve svém důsledku mohou být závislosti obojím pro jednotlivé členy rodiny zvlášť.

Největší záliba mladistvého

V kvalitativním výzkumu bylo zastoupeno 37,5 % klientů, které baví auta a motorky, 25 % kreslení, 25 % sport a 12,5 % klientů nemá žádnou zálibu. V kvantitativním výzkumu bylo zastoupeno 12 % klientů, které baví auta a motorky, 2 % kreslení, 24 % sport, 55 % klientů má jinou zálibu a 12,5 % klientů nemá žádnou.

Nejčastější zálibou klientů je sport. Sport obecně provozují soutěživí, tedy agresivnější lidé. Tento fakt zde může hrát roli. Zálibám celkově na druhém místě dominují auta a motorky. Tento fakt významně ovlivňuje to, že nejpočetnější část klientů studuje Střední odborné učiliště Skuherského, obor automechanik či jiné podobné zaměření. Zajímavé je, že nad ostatními méně častými zálibami, zaujímá místo kreslení. Souvisí to s pácháním provinění „sprejerství“, tedy potřebou projevit svůj um, bohužel nesprávně zvolenou cestou, tedy ilegální. Všechny tyto záliby lze vnímat pozitivně v kontrastu s tím, že přibližně sedm procent klientů nemělo zálibu žádnou. Tím inklinují k nudě a k nedostatku podnětů k vlastnímu rozvoji.

Pohnutka

V kvalitativním výzkumu byl z pohnutek zastoupen ve 25 % zkrat, ve 25 % parta, ve 12,5 % nuda, ve 12,5 % drogy, ve 12,5 % majetkový prospěch a ve 12,5 % záliba. V kvantitativním výzkumu byl z pohnutek zastoupen ve 28,3 % zkrat, v 18,3 % parta, ve 21,7 % nuda, ve 3,3 % drogy, v 16,7 % majetkový prospěch, ve 12,5 % záliba a v 11,7 % kamarád.

Pohnutkám kraluje zkrat. Plně tedy podporuje specifika páchání trestné činnosti mládeže, viz strana 26, kde je uvedeno, že příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování a mladí pachatelé jednají více emotivně než rozumově. Také zde vidím spojitost s oblibou sportu a tím tedy s agresivitou mladistvých pachatelů. V dnešní době také mladiství tráví více času doma než venku, a to převážně u počítače či jiným nepodnětným způsobem. Rodiče nemají tolik času na to, aby své děti podněcovali, a mladiství o jejich pozornost v tomto směru často ani nestojí. Tím se dostáváme k další pohnutce, a tou je nuda. Řekla bych, že nuda je zabijákem všech talentů, vyjma talentů na páchání trestné činnosti. Další nejčastější pohnutkou k páchání provinění je parta. Jednání pachatele lze rozdělit na dvě skupiny. První skupina obsahuje ty mladistvé pachatele, kteří se ve skupině dohodnou a skupinově spáchají provinění. Druhá skupina obsahuje ty mladistvé pachatele, kteří se partě chtějí zavděčit či se do ní zařadit. První skupina je dle mého názoru daleko nebezpečnější, zato druhá by se měla dostat do rukou odborníků z toho důvodu, aby posílili sebevědomí mladistvého v tom směru, že nemusí páchat provinění, aby byl ve společnosti oblíbený. Dalším důvodem páchání provinění je vidina peněz a majetkového prospěchu. Je snazší mít něco hned, než si na to delší dobu šetřit. V tomhle směru bych viděla pochybení v rodině, která by měla dítě, poté i mladistvého, motivovat k tomu, aby si na to, po čem touží, našetřil a poté si to pořídil. Má naučit děti zodpovědnosti. Málokterý mladistvý pachatel uznává rčení, že bez práce nejsou koláče. Záliba jako pohnutka znamená, že mladistvý pachatel spáchal provinění ve spojitosti se svým koníčkem. Jeden příklad za všechny – ještě nevyučený automechanik bez řidičského oprávnění, který opravuje auto a přeparkuje si opravované auto, či zkusí jízdou, zda brzdy brzdí

apod. a přitom je „chycen“ Policií. Právě takové jednání je nejčastější v kategorii záliba. Takovým mladistvým, konkrétně vlastně učňům v těchto případech, bych dávala jisté povolení na krátké popojízdky či jiné úlevy, které by umožňovaly rozvoj mladistvého a zároveň by neohrožovaly společnost. Osobně mi je takových mladistvých líto. V dospělosti jsou to většinou žadání odborníci, protože zkušenosti sbírali velmi mladí. Na stejné úrovni je také kamarád jako pohnutka ke spáchání provinění. Kamarádem myslím jednoho člověka, ke kterému má mladistvý pachatel vztah, nikoliv partu. Kamarádovi se často podává marihuana. V některých případech také mladistvý pachatel řídil auto bez řidičského oprávnění, protože majitel toho auta byl pod vlivem alkoholu a společně se potřebovali dostat domů, většinou z nějaké akce či diskotéky. Také sprejerství se někdy páchá s nejlepším kamarádem. Drogy či jiné omamné a psychotropní látky včetně alkoholu jsou na nižším umístění v žebříčku nejčastějších pohnutek. Většinou se v těchto případech jedná o majetkovou trestnou činnost, kdy si pachatelé opatřují prostředky ke koupi takové látky. Do této kategorie také spadají „huliči“ marihuany a její distributoři. Výjimečně se objevujícími pohnutkami jsou pomoc druhému, již zmíněné drogy a alkohol, neznalost zákona, vztek a šikana. Pomoc druhému jsem zaznamenala v případě, kdy syn chtěl pomoci otci s prací a řídil traktor, když jel na pole za otcem. Neznalost zákona je opět problém, který přičítám celkově nízkému právnímu povědomí mladistvých. Osobně jsem se nesečkala s výukou práva na základní škole ani v té nejzákladnější podobě a myslím, že to je chyba. Děti ví, že krást se nemá a že drogy jsou špatné, ale více se nedozví. Určitě bych zařadila do výuky již na základní škole nějakou formu učiva právního povědomí. Vztek jako pohnutka je nezvládnutá agrese, jde zařadit i do kategorie zkrat, ovšem nezvládnutý vztek už vypovídá více o osobnosti pachatele. Příčinou je například u ublížení na zdraví. U šikany si nejsem jistá označením pachatel. Klient v tomto případě jednal pod tlakem agresora, ale samozřejmě si uvědomoval protiprávnost činu a splňoval i ostatní podmínky k uznání odpovědnosti, jinak by nebyl odsouzen.

6 Závěr

Téma trestné činnosti mladistvých pachatelů je natolik obsáhlé, že svou prací jsem přispěla alespoň kapkou do jezera znalostí této problematiky. V teoretické části jsem vysvětlila pojmy, které upravuje zákon a které nemusí být srozumitelné laické veřejnosti, která do právního pojmosloví v běžném životě nezabředne a většinou se setká jen s pojmy vina a trest. Dále jsem vymezila právní odpovědnost mladistvých a vysvětlila pojmy retributivní a restorativní justice. Právě restorativní justice se používá v práci s mladistvými pachateli. S nimi pracuje Probační a mediační služba České republiky, kterou jsem ve stručnosti popsala, včetně jejích hlavních činností, jimiž jsou probace a mediace. Tato instituce by nebyla tím, čím je, kdyby nebyl přijat zákon číslo 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže. Jemu jsem se v této práci také věnovala a vyjmenovala a popsala jsem opatření, která jsou možná uložit mladistvému pachateli. V praxi se také často využívají odklony. Po takové právní spršce jsem se zabývala kriminalitou mládeže jako škodlivým jevem ve společnosti. Tímto tématem se zabývá velký počet knih, které se víceméně shodují na tom, co v této práci uvádím. Zaměřila jsem se zejména na faktory biologických dispozic, pohlaví, věku, rodiny a vzdělání. Z biologických dispozic jsem ve výzkumu narazila na lehkou mozkovou dysfunkci, hyperaktivitu, domácí násilí v rodině, které poznamenává hlavně psychiku dítěte, a zatíženost rodičů závislostí na alkoholu. Tato data jsem získala ze spisů klientů. Byla jsem překvapena, že jsem se s tím setkala, tato problematika se těžko zkoumá v rámci výzkumu podobného tomu mému. Co se týče pohlaví klientů, výsledky odpovídají teorii – ve valné většině páchají provinění chlapci. Co se týče věku klientů, výsledky opět odpovídají teorii, konkrétně křivce uvedené na straně 22. Rodiny klientů bylo to hlavní, na co jsem se v práci chtěla zaměřit. Porovnávala jsem počty členů rodiny ve společné domácnosti, funkčnost rodiny, povahu soužití apod. Překvapilo mě, že většina klientů pochází z plné a funkční rodiny. Zajímavé výsledky přinesl výzkum ve vzdělání klientů. Většina z nich studovala stejnou školu. Ona škola v mých očích klesla.

Hlavním cílem práce bylo zjistit pohnutky mladistvých pachatelů k páchání protiprávních činů. Data potřebná ke splnění tohoto cíle jsou popsána v jednotlivých

interview, dále v diskuzi a také znázorněna v grafu 22. Tohoto cíle se tedy podařilo dosáhnout.

Dílčím cílem číslo jedna bylo zjistit druhy protiprávních činů mladistvých pachatelů. Data potřebná ke splnění tohoto cíle jsou popsána v jednotlivých interview, dále v diskuzi a také znázorněna v grafu 12. Tohoto cíle se tedy podařilo dosáhnout. Dílčím cílem číslo dvě bylo zjistit sociální zázemí (rodina, škola) mladistvých pachatelů. Data potřebná ke splnění tohoto cíle jsou popsána v jednotlivých interview, dále v diskuzi a také znázorněna v grafech 3-11. Tohoto cíle se tedy podařilo dosáhnout. Dílčím cílem číslo tři bylo zjistit názor mladistvých pachatelů na alternativní tresty. Data potřebná ke splnění tohoto cíle jsou popsána v jednotlivých interview. Tohoto cíle se tedy podařilo dosáhnout.

Hypotéza 1: Většina mladistvých pachatelů provinění nepochází z celé a funkční rodiny. K posouzení této hypotézy jsem si zvolila dvě pracovní hypotézy. *Pracovní hypotéza 1:* Většina mladistvých pachatelů provinění pochází z neúplné, rozvedené či doplněné rodiny. K posouzení této hypotézy slouží graf číslo 6. Pracovní hypotéza 1 se nepotvrdila, protože z neúplné, rozvedené či doplněné rodiny pochází 49 % mladistvých pachatelů. *Pracovní hypotéza 2:* Většina mladistvých pachatelů provinění nepochází z klidné funkční rodiny. K posouzení této hypotézy slouží graf číslo 4 a 5. Tato hypotéza se nepotvrdila, protože z klidné rodiny pochází 67 % klientů a z funkční rodiny pochází 58 % mladistvých pachatelů. *Hypotéza 1: Většina mladistvých pachatelů provinění nepochází z celé a funkční rodiny, se tedy nepotvrdila.*

Hypotéza 2: Většina mladistvých pachatelů páchá provinění krádeže. K posouzení této hypotézy slouží graf číslo 12. Hypotéza se potvrdila, protože provinění krádeže spáchalo 25 % mladistvých pachatelů, ostatní provinění byla zastoupena v menším počtu.

Hypotéza 3: Většina mladistvých pachatelů studuje střední odborné učiliště. K posouzení této hypotézy slouží graf číslo 11. Hypotéza se potvrdila, protože střední odborné učiliště studuje 62 % mladistvých pachatelů, z toho 5 % jich střední odborné učiliště nedokončilo.

Na základě kvalitativního výzkumu, podpořeného výzkumem kvantitativním jsem stanovila následující hypotézy:

Hypotéza 1: Nejčastější pohnutkou mladistvých pachatelů ke spáchání provinění je náhlý zkrat.

Hypotéza 2: Studenti Střední průmyslové školy automobilní a technické, České Budějovice, Skuherského 3 jsou nejčastějšími pachateli provinění v okrese České Budějovice.

Hypotéza 3: Aktivně spolupracujícím klientům Probační a mediační služby, střediska České Budějovice, s jejími zaměstnanci, soud nejčastěji podmíněně zastaví trestní stíhání.

Hypotéza 4: Mladiství mají nízké právní povědomí.

Z výzkumu vyplývá, že mladiství mají nedostatečné právní povědomí, do výuky již na základní škole bych zařadila programy na zlepšení této situace. Na střední průmyslové škole automobilní a technické ve Skuherského ulici bych doporučila prozkoumat hlouběji problematiku páchání provinění. Nakonec bych byla pro kampaň za smysluplné využití času dětí mladistvých společně s rodiči jako formu prevence nudy a zkratu jako pohnutek ke spáchání provinění.

Myslím si, že by bylo účelné věnovat dále pozornost biologickým faktorům ovlivňujících kriminalitu mládeže. Bohužel výzkum tohoto tématu je složitý a přepokládá práci se znalci. V rámci mého výzkumu proto nebylo možno toto téma prozkoumat a rozpracovat.

Problém kriminality mládeže nebude nikdy zcela vyřešen. Ovšem v restorativních přístupech vidím naději na lepší práci s mladistvými pachateli. Jak jsem již zmínila, každý případ musí být řešen individuálně a v některých případech bych byla pro zavedení jistých výjimek ze zákona.

7 Seznam použitých zdrojů

1. BRÁZDOVÁ, Pavla. *Abusus drog a trestná činnost mládeže: bakalářská práce* [online]. České Budějovice, 2008 [citováno 2010-01-01]. 49 s. Vedoucí práce Josef Kříž. <<http://stag-web.jcu.cz/apps/stag/diplom/index.php?download=10124>>.
2. BŘEZOVSKÁ, Martina. *Vliv rodiny na trestnou činnost mladistvých: bakalářská práce* [online]. České Budějovice, 2007 [citováno 2010-01-01]. 72 s. Vedoucí práce Milan Kučera. <<http://stag-web.jcu.cz/apps/stag/diplom/index.php?download=4905>>.
3. Český rozhlas. *Jak to vidí* [audio archiv online]. Praha, 26. 11. 2007. [cit. 2009-10-16]. 00:22:48. <<http://www.rozhlas.cz/default/default/rnp-player.php?id=00631993&br=64&s=>>>
4. DLOUHÁ, Miloslava. *Kriminalita mládeže: bakalářská práce* [online]. České Budějovice, 2007 [citováno 2010-01-01]. 45 s. Vedoucí práce Jana Šimečková. <<http://stag-web.jcu.cz/apps/stag/diplom/index.php?download=9588>>.
5. DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Fungující rodina jako neúčinnější prevence kriminality dětí a mládeže: diplomová práce* [online]. České Budějovice, 2007 [citováno 2010-01-01]. 153 s. Vedoucí práce Lucie Kozlová. < <http://stag-web.jcu.cz/apps/stag/diplom/index.php?download=6839>>
6. HÁLA, Jaroslav. *Bolest a naděje vězení: penologické eseje*. 1. vyd. Praha: Triton, 2007. 127 s. ISBN 978-80-7387-013-3.
7. HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Rodina: vzdělávání dospělých* [online]. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí [citováno 2010-03-02]. 2 s. <http://www.viod.cz/editor/assets/download/rodina2.pdf>
8. HOLÁ, Lenka. Vysledovat počátky mediace je obtížné. *Sociální práce: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci* [online]. 2005, 4, s. 37-42 [citováno 2010-01-01]. <<http://www.socialniprace.cz/soubory/2005-4-090221133531.pdf>>. ISSN 1213-6204.
9. HYKOVÁ, Kateřina. *Význam Probační a mediační služby ČR v kontextu zákona o soudnictví ve věcech mládeže: disertační práce* [online]. České Budějovice, 2008

- [citováno 2010-01-01]. 139 s. Vedoucí práce Josef Dolista. < <http://stag-web.jcu.cz/apps/stag/diplom/index.php?download=12107>>.
10. KARABEC, Zdeněk, BLATNÍKOVÁ, Šárka. K problematice dlouhodobých trestů odnětí svobody. *Kriminalistika* [online]. 2004, roč. 2004, č. 3. [citováno 2010-01-01].
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2004/0403_info.html>
 11. MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN 80-7178-747-7.
 12. MATOUŠEK, Oldřich. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 32 s. ISBN 80-7367-002-X.
 13. MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
 14. MENDEL, Richard A. *Méně slov a více pomoci: účinné a neúčinné metody při snižování kriminality mládeže* [online]. Jan Žižka. Praha: 2002 [citováno 2010-01-01]. [142 s]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Neprodejné. <<http://www.ok.cz/iksp/docs/277.pdf>>. ISBN 80-7338-002-1. [Less Hype, More Help: Reducing Juvenile Crime, What Works – and What Doesn't, Richard A. Mendel. Published in 2000 by American Youth Policy Forum, Washington, DC.]
 15. *Měsíční analýza stavu a vývojových trendů kriminality v ČR k 31. prosinci 2008* [online]. 2010 [cit. 2010-03-30]. Statistické přehledy kriminality. <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>>
 16. *Měsíční analýza stavu a vývojových trendů kriminality v ČR k 31. prosinci 2009* [online]. 2010 [cit. 2010-03-30]. Statistické přehledy kriminality. <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>>
 17. MOULISOVÁ, Marcela. Věk a trestná činnost z pohledu vývojové kriminologie. *Kriminalistika* [online]. 2009, roč. 2009, č. 2. [citováno 2010-01-01]. <<http://www.mvcr.cz/clanek/vek-a-trestna-cinnost-z-pohledu-vyvojove-kriminologie.aspx>>.

18. MOULISOVÁ, Marcela. Vývoj trestné činnosti žen z pohledu policejní statistiky. *Kriminalistika* [online]. 2004, roč. 2004, č. 3. [citováno 2010-01-01]. <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2004/0403/vyvoj_info.html>
19. NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
20. Oddělení pro koncepční, analytické a metodické činnosti Ř PMS ČR . *Statistika PMS ČR 2009 - komentář: Komentář ke statistickému vyhodnocení činnosti středisek probační a mediační služby v České republice za rok 2009* [online]. [Praha], 2009 [cit. 2010-03-26]. <<https://www.pmscr.cz/ke-stazeni/>>.
21. PAŽOUTOVÁ-RŮŽIČKOVÁ, Jana. Postavení mládeže v trestní justici. *Sociální práce: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci* [online]. 2005, 4, s. 132-142 [cit. 2010-01-26]. <<http://www.socialniprace.cz/soubory/2005-4-090221133531.pdf>>. ISSN 1213-6204.
22. PERNEROVÁ, Rotaud A. *Tabu v rodinné komunikaci: o čem se v rodinách nemluví, ač by to bylo užitečné*. Monika Žárská; z německého originálu Darüber spricht man nicht. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 168 s. ISBN 80-7178-363-3.
23. PILNÝ, Martin. *Výroční zpráva činnosti za rok 2007: středisko České Budějovice*. Probační a mediační služba České republiky. České Budějovice. 2007. 16 s. Interní materiál v elektronické podobě.
24. PILNÝ, Martin. *Výroční zpráva činnosti za rok 2008: středisko České Budějovice*. Probační a mediační služba České republiky. České Budějovice. 2008. 14 s. Interní materiál v elektronické podobě.
25. PILNÝ, Martin, BÖHMOVÁ, Alena. *Výroční zpráva činnosti za rok 2008: Jihočeský soudní kraj*. Probační a mediační služba České republiky. České Budějovice. 2008. 20 s. Interní materiál v elektronické podobě.
26. Probační a mediační služba České republiky. *Mediace*. [2009]
27. Probační a mediační služba České republiky. *Probační dohled*. [2009]

28. ROUČKOVÁ, Marie, BÖHMOVÁ, Alena. *Výroční zpráva činnosti za rok 2006: Jihočeský soudní kraj*. Probační a mediační služba České republiky. České Budějovice. 2006. 19 s. Interní materiál v elektronické podobě.
29. ŠTERN, Pavel. Zrod Probační a mediační služby souvisí se zaváděním alternativních postupů. *Sociální práce: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci* [online]. 2005, 4, s. 3-11 [citováno 2010-01-01]. <<http://www.socialniproace.cz/soubory/2005-4-090221133531.pdf>>. ISSN 1213-6204.
30. TARTAR-GODDETOVÁ, Edith. *Umění jednat s dospívajícími*. Šárka Belisová; z francouzského originálu Savoir communiquer avec les adolescents. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 144 s. ISBN 80-7178-492-3.
31. Univerzita Jana Amose Komenského Praha s.r.o. *Základní informace o kvalitativním rozhovoru v sociálních vědách : Školení pro CSVŠ, Kvalitativní výzkum a polostandardizovaný rozhovor* [online]. [Praha] : [s.n.], [200?] [cit. 2010-04-21]. <http://www.ujak.cz/spav/prubeh/2008/Priloha_6a_-_Zakladni_informace_o_kvalitativnim_rozhovoru_v_socialnich_vedach.doc>.
32. VÁVROVÁ, Kateřina. *Vazební zajištění mladistvého pachatele: diplomová práce* [online]. České Budějovice, 2007 [citováno 2010-01-01]. 98 s. Vedoucí práce Daniel Prouza. <<http://stag-web.jcu.cz/apps/stag/diplom/index.php?download=7062>>.
33. VEČERKA, Kazimír a kol. Analýza zpráv o mladistvém, vyžadovaných podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví nad mládeží. *Kriminalistika* [online]. 2009, roč. 2009, č. 1. [citováno 2010-01-01]. <<http://www.mvcr.cz/soubor/vecerka-analyza-zprav-pdf.aspx>>
34. VEČERKA, Kazimír a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě* [online]. Praha: KUFR s.r.o., 2009 [citováno 2010-01-01]. 129 s. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Neprodejně. <<http://www.ok.cz/iksp/docs/354.pdf>> ISBN 978-80-7338-079-3.

35. VEČERKA, Kazimír a kol. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí* [online]. Praha: 2004 [citováno 2010-01-01]. [125 s]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Neprodejně. <<http://www.ok.cz/iksp/docs/307.pdf>>. ISBN 80-7338-033-1.
36. *Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.*
37. *Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.*
38. *Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.*
39. *Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 306/2009 Sb.*

8 Klíčová slova

Mladistvý pachatel

Pohnutka

Probační a mediační služba

Provinění

Rodina

Trestní zákoník

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

9 Přílohy

Seznam příloh:

Příloha 1 – Podklad pro interview s klienty

Příloha 2 – Leták probační a mediační služby – Mediacce

Příloha 3 – Leták probační a mediační služby – Probační dohled

Příloha 4 – Struktura kriminality roku 2008 – výběr (spácháno mladistvými přibližně ve 100 případech)

Příloha 5 – Struktura kriminality roku 2009 – výběr (spácháno mladistvými přibližně ve 100 případech)

Příloha 6 – převodová tabulka mezi Trestním zákonem a Trestním zákoníkem

Rozhovor je ANONYMNÍ a podléhá slibu mlčenlivosti - Informace získané během rozhovoru slouží pouze pro účely mé bakalářské práce s názvem „Trestná činnost mladistvých pachatelů“.

Klient:....., Věk:....., Pohlaví:....., Spáchaný protiprávní čin:.....

Jaký máte názor na alternativní tresty? (OPP, POD, PPD, NŠ...)

.....
.....
.....

Jak Vaše rodina reagovala na Vaši protiprávní činnost? (kladně, záporně, recidiva)

.....
.....
.....

Jak vypadá Vaše rodina? (počet členů, vztahy)

.....
.....
.....

Jak jste se cítil po provedení protiprávního činu? (pocit provinění, výčitky, zisk, hrozba trestu)

.....
.....
.....

Co Vás vedlo k protiprávní činnosti? (pohnutka, vlivy)

.....
.....
.....

Jaké je Vaše vzdělání a pracovní zařazení? (prospěch, obor, záliby)

.....
.....
.....

vytížit ve společnou dohodu o urovnání konfliktu a náhradě škody. Ta pak slouží jako podklad pro rozhodování státního zástupce nebo soudce.

Kdo se může obrátit na PMS ČR?

Mohou to být poškození, obvinění, jejich příbuzní, státní zástupci, soudci, kurátoři pro mládež i pro dospělé, obhájci, policisté a všichni ti, kdo jsou nějakým způsobem testným činem dotčeni.

Kdo provádí mediaci v trestních případech?

Mediaci v trestních případech provádí dle zákona č. 257/2000 Sb. úředníci Probační a mediační služby, kteří mají vědomosti z oblasti příslušných právních předpisů a profesionální dovednosti z oblasti komunikace a vyjednávání. Střediska PMS působí ve všech soudních okresech ČR.

VEŠKERÁ ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY ČR JE

BEZPLATNÁ.

Adresa našeho pracoviště:

Další informace o našich službách naleznete na internetové adrese: www.pmscr.cz

Co je mediace v trestním řízení?

Mediace je mimosoudní zprostředkování řešení trestního konfliktu mezi poškozeným a obviněným - pachatelem, za účasti třetí osoby - mediátora. Poskytuje oběma stranám možnost vyjádřit své pocity, očekávání a potřeby, které vznikly v souvislosti s trestnou činností. Současně umožňuje domluvit se na rychlém a přijatelném způsobu náhrady škody. Účast na mediaci je pro obě strany dobrovolná.

Co může přinést mediace poškozenému?

Poškozený má příležitost vyjádřit a pojmenovat své potřeby a zájmy v souvislosti se zmírněním následků způsobených trestnou činností. Může získat důležité informace vztahující se k trestnímu řízení a především k náhradě škody. Poškozenému mediace nabízí příležitost „seznámit“ pachatele přímo s tím, co způsobil a domoci se tak nejen materiálního, ale i mezilidského narovnání své újmy.

Co může přinést mediace obviněnému?

Obviněný má příležitost vyjádřit své potřeby, zájmy, ale také pojmenovat své povinnosti a přijmout odpovědnost v souvislosti s náhradou jím způsobených škod. V osobním jednání s poškozeným má obviněný „příležitost“ dozvědět se, co vše svým jednáním způsobil. Může vysvětlit okolnosti svého jednání, omluvit se poškozenému a nabídnout přiměřenou náhradu škody.

Výsledky mediačního jednání může státní zástupce (soudce) zohlednit ve svém rozhodnutí. Může například zastavit trestní stíhání nebo navrhnout či schválit další alternativní opatření či sankci. V případě zastavení trestního stíhání nemá rozhodnutí státního zástupce nebo soudce za následek evidenci trestní věci v rejstříku trestů.

Co může také zaznít při mediaci:

Poškozený - vykradli mi byt, ukradli mi kolo, byl jsem zraněn při dopravní nehodě, byl jsem napaden...

Cítím:

- **křivdu**, že právě mně se to muselo stát
- **ponížení**, že jsem se stal/a obětí
- **vztek** na pachatele, že mi ublížil a dalšími následky zkomplikoval život
- **bolest**, tj. fyzickou ze zranění a psychickou z prožité zkušenosti
- **nejistotu**, zda jsem k trestnému činu nezavdal(a) nějakou příčinu
- **lístost** nad tím, co se stalo
- **obavy**, že mě to potká znovu

PMS PROBAČNÍ
A MEDIAČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

MEDIACE

**Integrace pachatele
Participace poškozeného
Ochrana společnosti**

Chtěl(a) bych:

- říci pachateli, co všechno mi svým jednáním způsobil
- slyšet vysvětlení, omluvu...od pachatele
- dostat odpovídající náhradu škody, vyřešit celou věc co nejdříve

Máte-li zájem řešit Vaši situaci mediací, můžete se obrátit na Probační a mediační službu ČR.

Obviněný - pachatel - byl(a) jsem v partě, která vykradla auto (byt), způsobil(a) jsem dopravní nehodu, zranil(a) jsem někoho při rvačce, ...

Cítím:

- **strach** z projednávání případu na policii (u soudu)
- **obavy**, že záznam v rejstříku trestů mi bude v budoucnu komplikovat osobní/pracovní situaci
- **potřebu** vysvětlit důvody svého jednání
- **lístost** nad tím, co se stalo
- **potřebu** omluvit se a odčinit to, co jsem spáchal(a).

Chtěl(a) bych:

- **poškozenému se omluvit** a vysvětlit mu, jak a proč ke všemu došlo
- **nahradiť** vzniklou škodu
- **vyřešit** celou věc co nejdříve
- **ukázat** svým aktivním přístupem, že mi záleží na řešení celé situace

Máte-li zájem vyřešit Vaši situaci mediací, můžete se obrátit na pracovníky Probační a mediační služby ČR.

Které případy jsou vhodné k mediaci?

- **majetková kriminalita**, tj. trestné činy krádeže, neoprávněné užívání cizí věci, podvody apod.
- **trestné činy z nedbalosti**
- **trestné činy z dopravné apod.**
- **trestné činy proti rodině, životu a zdraví, narušující občanské soužití** tj. výtržnictví, ublížení na zdraví, rvačka, zanedbání povinné výživy apod.
- **provinění spáchané mladistvými** (osobami ve věku od 15 do 18 let)

Jak probíhá mediační jednání?

Má podobu setkání obviněného s poškozeným za účasti mediátora, který plní roli nestranného prostředníka. Společnému jednání obvykle předchází individuální rozhovory s poškozeným a obviněným. Smyslem a účelem mediačního jednání je přispět ke zmírnění následků trestného činu pro poškozeného a motivovat obviněného k převzetí odpovědnosti za škody, které svým jednáním způsobil. Mediátor vyváženým přístupem umožňuje oběma stranám, aby vyjádřily své názory, potřeby a zájmy v rámci daného trestního případu. Mediační jednání může

**VEŠKERÁ ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY ČR JE
BEZPLATNÁ.**

Adresa našeho pracoviště:

Další informace o našich službách naleznete na internetové adrese: www.justice.cz

PMS PROBAČNÍ
A MEDIAČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

PROBAČNÍ DOHLED

Integrace pachatele
Participace poškozeného
Ochrana společnosti

Co je probační dohled?

Slovo probace pochází z latiny a znamená ověřování, zkoušení.

Soudce může uložit dohled, pokud rozhodne o podmíněném upuštění od potrestání, podmíněném odsouzení nebo podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Dohled může také nahradit pobyt obviněného ve vazbě, v tomto případě o dohledu rozhoduje státní zástupce nebo soudce.

Dohled probíhá jako pravidelný osobní kontakt obviněného nebo odsouzeného (dále jen klienta) s probačním pracovníkem. Tato pravidelná setkání se konají na středisku PMS v místě bydliště (pobytu) klienta. Probační úředník má ale také právo navštívit svého klienta i doma.

Dohled je na jedné straně účinná podpora a pomoc klientovi směřující k tomu, aby vedl řádný život, ale na druhé straně je i kontrolou dodržování podmínek zkušební doby, které soudce nebo státní zástupce zároveň s dohledem uložil.

Kdo dohlíží?

Dohled nad klientem provádí úředník nebo asistent střediska Probační a mediační služby ČR v místě, kde klient bydlí nebo se dlouhodobě zdržuje. O jednotlivých setkáních s klientem probační úředník nebo asistent vede záznamy v probačním spise. Informace o tom, jak dohled probíhá, jsou nejméně 1 x za půl roku sdělovány soudci. V případě dohledu jako náhrady vazby je informován soudce i státní zástupce. S těmito zprávami je klient seznámen.

Co je účelem dohledu?

Pravidelná kontrola chování klienta může přispět k tomu, že klient bude schopen vést svůj život bez dalšího konfliktu se zákonem. Vedle průběžného ověřování toho, jak klient žije (probační úředník např. ověřuje, zda informace získané od klienta jsou pravdivé), je probačním úředníkem nebo asistentem klientovi nabízena také podpora a pomoc. Například se může jednat o pomoc při hledání a udržení si práce, pomoc s vyhledáním odborníka na léčbu závislosti nebo pomoc s vyřešením otázky, jak nahradit škodu, kterou klient svým trestným činem způsobil. V rámci dohledu je klient probačním úředníkem nebo asistentem veden k přijetí odpovědnosti za své chování a k hledání řešení následků trestné činnosti.

V rámci dohledu probační úředník nebo asistent také oslovuje poškozeného a nabízí mu svou spolupráci zejména při řešení otázek náhrady škody. V případě zájmu se poškozený a klient mohou setkat na středisku PMS, kde se mohou domluvit na tom, jak bude vzniklá škoda napravena.

Dohled nad klientem může nejen napomoci ke změně chování klienta, ale může také zajistit snížení rizika, že klient bude trestnou činností opakovat. Takto může dohled přispět i k ochraně společnosti před další kriminalitou.

Jak dohled probíhá?

Při osobních setkáních klienta s probačním úředníkem nebo asistentem dostává klient prostor sdělit své starosti, zájmy a potřeby, se kterými mu může probační úředník nebo asistent pomoci.

Klient ale také musí probačního úředníka nebo asistenta pravidelně informovat o svém pobytu, zaměstnání (studiu), o způsobu plnění uložených povinností a o dalších důležitých skutečnostech.

Probační úředník nebo asistent v rámci zajištění dohledu může také navázat spolupráci s rodinou klienta, s poškozeným, se zájmovou organizací (jestliže nabídla záruku za chování klienta), případně se zaměstnavatelem nebo školou, kam klient dochází. Úředník nebo asistent také může klientovi v případě jeho zájmu a potřeby zprostředkovat kontakt na další odborníky s cílem pomoci klientovi řešit jeho aktuální problémy (např. nabídnout klientovi účast v potřebném programu: resocializačním, poradenském, léčebném apod.). Úředník nebo asistent pravidelně hodnotí průběh dohledu a chování klienta a vypracovává o tom zprávy pro soudce nebo státního zástupce. Ve zprávě jsou obsaženy jak úspěchy, kterých klient v rámci dohledu dosáhl, tak i zjištěné nedostatky. Probační úředník nebo asistent může soudci nebo státnímu zástupci navrhnout opatření, která mají zjištěné nedostatky napravit.

Spolupráce s probačním úředníkem nebo asistentem je pro klienta povinná a trvá až do skončení stanovené zkušební doby nebo až do odvolání náhrady vazby dohledem. Klient může svým chováním a přístupem k dohledu výrazně ovlivnit, zda soud rozhodne, že se klient v rámci zkušební doby osvědčil.

Jestliže se klient spácháním trestného činu dopustil vůči poškozenému nespravedlnosti, pak svým chováním v průběhu dohledu má příležitost ji napravit. Probační úředník nebo asistent mu může být v tomto podporou, stejně jako může být pomoci poškozenému při získání opětovného pocitu jistoty, důvěry a bezpečí.

Příloha 4 – Struktura kriminality roku 2008 – výběr (spácháno mladistvými přibližně ve 100 případech)

1. 1. 2008 - 31. 12. 2008		Objasněno		Spácháno skutků	
TSK	Název	Počet	Doda- tečně	Celkem objasněno	Mladiství 15-17 let
131	Loupeže	1 966	269	2 235	454
151	Úmyslné ublížení na zdraví	3 677	478	4 155	285
181	Vydírání	902	86	988	79
212	Pohlavní zneužívání ostatní	560	32	592	121
311	Krádeže vloupáním do obch.	860	153	1 013	155
321	Kr. vl. do restaurací a hostinců	598	80	678	95
323	Krádeže vloupáním do kiosků	343	40	383	97
371	Krádeže vloupáním do bytů	934	172	1 106	127
372	Kr. vl. do vík. chat soukr. osob	1 257	177	1 434	159
373	Kr. vl. do rodinných domků	901	152	1 053	137
390	Kr. vl. do ostatních objektů	4 570	614	5 184	594
411	Krádeže kapesní	1 042	162	1 204	160
413	Krádeže jiné na osobách	904	152	1 056	194
431	Krádeže mot. voz. dvoustopých	2 643	432	3 075	428
433	Krádeže věci z automobilů	3 478	443	3 921	267
451	Krádeže v bytech	1 550	222	1 772	209
480	Krádeže v jiných objektech	9 605	708	10 313	527
490	Krádeže ostatní	2 312	251	2 563	206
589	Poškozování cizí věci	1 511	176	1 687	152
611	Výtržnictví	2 160	175	2 335	152
613	Sprejerství	1 014	70	1 084	360
635	Ned.vyr. a d.psych.l. a jedů pro J	1 997	113	2 110	144
663	Maření výkonu úředního rozh.	4 991	138	5 129	315
731	Dopr. nehody silniční - nedbal.	8 614	750	9 364	214
790	Ostatní trestná činnost	18 498	383	18 881	1 242
838	Neoprávněné držení plat. karty	1 156	181	1 337	93
101-190	Násilné činy celkem:	11 239	1 158	12 397	958
201-290	Mravnostní činy celkem:	1 202	89	1 291	155
311-590	Majetkové činy celkem:	37 792	4 969	42 761	3 844
611-664	Ostatní krim. činy celkem:	12 835	661	13 496	1 083
721-790	Zbývající kriminalita celkem:	48 889	1 419	50 308	1 535
801-890	Hospodářské činy celkem:	15 921	2 395	18 316	153
101-664	Obecná kriminalita celkem:	63 068	6 877	69 945	6 040
101-902	CELKOVÁ KRIMINALITA:	127 906	10 692	138 598	7 728

Zdroj: Měsíční analýza stavu a vývojových trendů kriminality v ČR k 31. prosinci 2008 [online]. 2010 [cit. 2010-03-30]. Statistické přehledy kriminality. <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>>

Příloha 5 – Struktura kriminality roku 2009 – výběr (spácháno mladistvými přibližně ve 100 případech)

1. 1. 2009 - 31. 12. 2009		Objasněno		Spácháno skutků	
TSK	Název	Počet	Doda- tečně	Celkem objasněno	Mladiství 15-17 let
131	Loupeže	2 049	290	2 339	431
151	Úmyslné ublížení na zdraví	3 346	630	3 976	298
181	Vydírání	922	80	1 002	98
212	Pohlavní zneužívání ostatní	539	45	584	132
311	Krádeže vloupáním do obch.	1 267	190	1 457	190
321	Kr. vl. do restaurací a hostinců	795	111	906	104
323	Krádeže vloupáním do kiosků	460	55	515	124
371	Krádeže vloupáním do bytů	1 124	232	1 356	97
372	Kr. vl. do vík. chat soukr. osob	1 317	210	1 527	148
373	Kr. vl. do rodinných domků	1 050	191	1 241	170
390	Kr. vl. do ostatních objektů	4 348	700	5 048	500
411	Krádeže kapesní	1 073	140	1 213	172
413	Krádeže jiné na osobách	1 141	144	1 285	194
431	Krádeže mot. voz. dvoustopých	2 287	426	2 713	368
433	Krádeže věcí z automobilů	3 525	471	3 996	220
451	Krádeže v bytech	1 552	281	1 833	163
480	Krádeže v jiných objektech	9 625	740	10 365	393
490	Krádeže ostatní	1 613	271	1 884	125
589	Poškozování cizí věci	1 594	252	1 846	138
611	Výtržnictví	2 018	259	2 277	150
613	Sprejerství	820	140	960	379
635	Ned.výr. a d.psych.l. a jedů pro J	2 085	206	2 291	131
663	Maření výkonu úředního rozh.	6 262	216	6 478	409
731	Dopr. nehody silniční - nedbal.	7 245	1 359	8 604	145
790	Ostatní trestná činnost	17 107	544	17 651	864
838	Neoprávněné držení plat. karty	1 265	264	1 529	106
101-190	Násilné činy celkem:	10 951	1 471	12 422	969
201-290	Mravnostní činy celkem:	1 239	110	1 349	174
311-590	Majetkové činy celkem:	38 285	5 816	44 101	3 472
611-664	Ostatní krim. činy celkem:	13 908	1 095	15 003	1 193
721-790	Zbývající kriminalita celkem:	49 296	2 372	51 668	1 094
801-890	Hospodářské činy celkem:	13 906	3 156	17 062	221
101-664	Obecná kriminalita celkem:	64 383	8 492	72 875	5 808
101-902	CELKOVÁ KRIMINALITA:	127 604	14 022	141 626	7 123

Zdroj: Měsíční analýza stavu a vývojových trendů kriminality v ČR k 31. prosinci 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-03-30]. Statistické přehledy kriminality. <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-327216.aspx>>

Příloha 6 – převodová tabulka mezi Trestním zákonem a Trestním zákoníkem

§ v Trestním zákoně (z.č.140/1961 Sb.)	§ v Trestním zákoníku (z.č.40/2009 Sb.)	Název v Trestním zákoně	Komentáře ke změnám ve zvláštní části Trestního zákoníku
§ 140	§ 233	padělání a pozměňování peněz	výrazně mírnější 1. a 3. odstavce, mírnější 2. odst. (ten nově v příslušnosti okr.soudu), v 1. odstavci nově trestné i opatření a přechovávání prvků peněz sloužících k ochraně proti padělání, ve 2.odst. Nově trestné i udání padělků jako platných nebo jako peněz vyšší hodnoty, nový 4.odst. (8 až 12 let, organizovaná skupina ve více státech a velký rozsah)
§ 171/1	§ 337/1	maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	přísnější, nově zakázána činnost, pro kterou bylo odňato oprávnění (dle názoru NSZ toto dopadá i na "vybodování"), nově zakázáno maření trestu zákazu vstupu na různé akce, nově zakázáno zmaření "výkonu" trestu, vazby, zabezpečovací detence a ochranného léčení
§ 171/2	§ 337/3	maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	nově trestné uprchnutí ze zabezpečovací detence
§ 171/3	§ 337/4	maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	nově vloženo sousloví "včetně úpravy styku s dítětem"
§ 171/4	§ 337/2	maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	
§ 180d	§ 337/1a	maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	zprísnění, ale vztahuje se jen na řidiče, který ŘP pozbyl v důsledku "vybodování" (názor NSZ), jízda neřidiče je pouze § 22/1e přestupkového zákona
§ 187/1,2	§ 283/1,2	nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy	zmírnění, ve 2. odstavci místo "většího rozsahu" nově "značný rozsah", vůči dítěti mladšímu 18 let nutný nově "množství větší než malé", vůči dítěti mladšímu 15 let nutný nově "větší rozsah", nově trestná zpětnost
§ 187/3,4	§ 283/3,4	nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy	zmírněný 3. odstavec, výrazně přísnější 4. odstavec, ve 3. odstavci nově "velký rozsah", vůči dítěti mladšímu 15 let nutný nově "větší rozsah", ve 4. odstavci nově stačí způsobit těžkou újmu na zdraví "nejméně dvou osob" namísto původních "více osob"

Příloha 6 – převodová tabulka mezi Trestním zákonem a Trestním zákoníkem

§ 187a	§ 284	přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu	mírnější 1. odstavce pro marihuanu pro vlastní potřebu, zmírněný 2. odstavce pro ostatní drogy pro vlastní potřebu, mírnější nový 3. odstavce pro větší rozsah, nový 4. odstavce (2 až 8 let) pro značný rozsah
§ 188	§ 286	výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky a jedu	mírnější 1. odstavce, pro 2. odstavce nutný "značný rozsah" namísto dosavadního "většího rozsahu", ve vztahu k dítěti nutný "větší rozsah", nově organizovaná skupina a značný prospěch pro jiného (2 až 10 let, příprava však není trestná)
§ 188a	§ 287	šíření toxikomanie	zprísněný 1., zmírněný 2. odstavce, ve 2. odstavci nově organizovaná skupina, nový 3. odstavce (2 až 8 let) zvlášť trestající spáchání proti dítěti mladšímu 15 let
§ 199/1,2	§ 357/1,2	šíření poplašné zprávy	přísnější 1., nepatrně mírnější 2. odstavce, ve 2. odstavci nově trestné šíření i jiné nepravdivé zprávy, která "je způsobilá vyvolat opatření...anebo bezdůvodnou záchrannou práci IZS", nově stačí její sdělení fyzické osobě, která je podnikatelem
§ 199/3	§ 357/3,4b	šíření poplašné zprávy	ve 3. odstavci nově zvlášť trestné spáchání v organizované skupině, způsobení značné škody, způsobení vážné poruchy v činnosti práv. či fyz. osoby, která je podnikatelem, nový 4. odstavce (2 až 8 let) zvlášť trestající škodu velkého rozsahu
§ 202	§ 358	výtržnictví	ve 2. odstavci nově opětovnost
§ 209	§ 181	poškození cizích práv	nepatrně mírnější 1. odstavce, ve 2. odstavci nově způsobení značné újmy na právech a získání značného prospěchu, nový 3. odstavce s újmou na právech a prospěchem většího rozsahu
§ 221	§ 146	ublížení na zdraví	přísnější 1. odstavce, výrazně přísnější trest pro způsobení těžké újmy na zdraví (3. odstavce), přísnější trest za způsobení smrti (4. odstavce, 5 až 10 let, příprava však není trestná), ve 2. odstavci nově zvlášť trestné vůči těhotné ženě, vůči dítěti mladšímu 15 let a vůči zdravotnickému pracovníkovi
§ 234	§ 173	loupež	mírnější trest za způsobení škody velkého rozsahu, výrazně mírnější trest za smrt, ve 2. odstavci nově spáchání činu v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání vybraných trestních činů
§ 241	§ 185	znásilnění	výrazně mírnější 1., mírnější 2. a výrazně mírnější 4. odstavce, ale jiná struktura: 1. odstavce pohlavní styk, 2. odstavce styk souloží, na osobě mladší 18 let nebo se zbraní, 3. odstavce na osobě mladší 15 let, ve vězení apod., těžká újma na zdraví, 4. odstavce smrt

Příloha 6 – převodová tabulka mezi Trestním zákonem a Trestním zákoníkem

§ 247	§ 205	krádež	nepatrně mírnější 1. odstavce, nově trestné spáchání na území s evakuací, přísnější zpětnost, ale již nejde o zpětnost na zpětnost (ani jiný tr.čin), místo škody 25 000 Kč nutno 50 000 Kč, ale zato přísnější sazba (1 až 5 let), nově zvlášť trestné spáchání za válečného stavu či za živelné pohromy, mírnější poslední odstavce
§ 249	§ 207	neoprávněné užívání cizí věci	zprísňený 1. odstavce, ve 2. odstavci nově zvlášť trestné spáchání osobou se zvlášť uloženou povinností hájit zájmy a jako člen organizované skupiny, nový 3. odstavce - škoda velkého rozsahu a úmysl umožnit nebo usnadnit spáchání vybraných trestných činů
§ 249b	§ 234	neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku	nepatrně mírnější, zahrnuje v sobě § 249b a výrazně jej rozšiřuje na všechny platební prostředky, které chrání proti padělání, jako § 233 chrání peníze (příslušnost okr.soudu), odst. 4 a 5 zvlášť trestána organizovaná skupina a značný a velký rozsah páchaní
§ 250	§ 209	podvod	zprísňený 1. odstavce, nově zpětnost, ale se škodou nad 5 000 Kč, místo škody 25 000 Kč nutno 50 000 Kč, ale zato přísnější sazba (1 až 5 let), nově zvlášť trestné spáchání za válečného stavu či za živelné pohromy a osobou, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy, mírnější poslední odstavce
§ 251	§ 214	podílňictví	mírnější 3. a 4. odstavce, ale přísnější trest pro organizovanou skupinu
§ 257	§ 228/1,3,4	poškození cizí věci	zprísňený 1. odstavce, mírnější poslední odstavce
§ 257b	§ 228/2-4	poškození cizí věci	zmírněný 1. a 3., zprísňený 2. odstavce, nově není zvlášť trestná opětnost a organizovaná skupina

VYSVĚTLIVKY

Odstupňování změn v sazbách v komentáři:	
Výrazně přísnější/výrazně mírnější	horní sazby se změnily o více než 2 roky
Přísnější/mírnější	horní nebo spodní sazby se změnily o max. 2 roky
Zprísňení/zmírnění	sazby zůstaly stejné, ubylo/přibylo alternativních trestů
Nepatrně přísnější/nepatrně mírnější	sazby zůstaly stejné, stejný počet alternativních trestů, porovnání jejich přísnosti podle pořadí v § 52
Změny sazeb jsou uváděny pro každý odstavce zvlášť.	
	U takto zvýrazněných trestných činů je trestná příprava.

Zdroj: Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 306/2009 Sb.